ОВИД

HORIZON

ЧЕРВЕНЬ
JUNE
1957
РІК VIII. . Ч. 6 (83)
Ціна 50 ¢

Український Кооперативнний Банк

ПІД НАЗВОЮ

ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА

„Самопоміч"

2408 W. CHICAGO AVE., CHICAGO 22, ILL.

Телефон: HU. 9-0520

ПРИЙМАЄ ВКЛАДИ І ДАЄ ПОЗИЧКИ

ГОДИНИ ПРАЦІ: Кожного дня (крім неділі) від понеділка до п'ятниці від години 9-ої до 2-ої, в суботу від 10-ої до 1-ої, крім цього, у ВІВТОРОК і П'ЯТНИЦЮ від години 6.30 до 8.30 вечером.

Розвій свій завдячує в першу чергу великому довір'ю Української Громади, що його здобула собі завдяки солідній і фаховій обслузі.

Кооператива виплатила за 1956 р. 3½% дивіденди.

Кожне ощадностеве конто забезпечене до висоти $10.000 в Credit Union Share Guaranty Corp.

Позички забезпечені до висоти $10.000 в Credit Union National Association

В приміщенні Кредитової Кооперативи переводиться

ВСІ РОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕНЬ

на авта, доми, меблі, домашнє устаткування, від заразливих і звичайних недуг, нещасливих випадків і т. п. Помагаючи собі, помагаєте рівночасно Українській Громаді.

ПРОДАЖ ЧОЛОВІЧОГО, ЖІНОЧОГО ОДІННЯ І ҐАЛЯНТЕРІЇ

Поручає всякого роду чоловічі убрання, готові і роблені до міри.

ВЕЛИКИЙ ВИБІР СОРОЧОК, КРАВАТОК І СПІДНЬОГО БІЛЛЯ.

Жіночий відділ має на складі повний вибір:

- **блюзок**
- **суконок**
- **спідничок**
- **пончіх**
- **торбинок**
- **купелевих костюмів**
- **та всякого роду жіночої ґалянтерії.**

ЗАГЛЯНЬТЕ ПЕРЕКОНАТИСЯ!

ОВИД

OVID

The Monthly Newsmagazine
No. 6. June, 1957

EDITOR
Mykola Denysiuk

PUBLISHER
Mykola Denysiuk Publishing Co.

Branches:

2228 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Illinois, USA.

G. P. O. Box 1476
New York 1, N. Y., USA.

6 Churchill Ave.
Toronto 3, Ont., Canada

c. Santo Tome 4000
Buenos Aires, Argentina

Representatives:

Australia
Fokshan Library & Book Supply
1 Barwon St.
Glenroy W. 9. Vic.

England
Ukrainian Booksellers
49, Linden Gardens
London W. 2.

Belgium
Union des Travailleurs Ukrainiens en Belgique
72, Bd. Charlemagne, Bruxeles

Application for Second-Class Mail privileges is pending at Chicago, Illinois.

Authorized as Second-Class Mail, Post Office Dept., Ottawa.

Printed by The Basilian Press, 286 Lisgar St., Toronto, Ont., Canada.

All rights reserved under International and Pan-American Copyright Conventions.

Видає й редагує
Микола Денисюк

Статті підписані повним іменем або ініціялами не обов'язково висловлюють думку редакції.

Всі права застережені.

Річна передплата:

Австралія і Англія — шіл.	30/—
Аргентина — арґ. пезів	60/—
Бразилія — крузейрів	120.—
Франція — фр. фр.	800.—
Німеччина — ДМ.	10.—
ЗДА, Канада і ін — дол.	6.—

Передплату можна вплачувати довільними ратами.

ЗМІСТ:

Олександер Кульчицький — **Померші живуть** — — — — — — 3
Михайло Орест — переклади — **З італійської поезії** — — — — 5
м. д. — **Полк. А. Мельник із українськими журналістами** — — 6
М. Савчин — **Пластова Зустріч близько!** — — — — — — — — 8
Ґ. д'Аннунціо — **О місячний серпе** — — — — — — — — — — 8
Люба Вітошинська — **Українські мистці Парижу** — — — — — 9
Леся Храплива — **Телефонічна розмова** — — — — — — — — 10
Олександер Мох — **Ґілберт Кійт Честертон** — — — — — — — 11
Ґ. Кійт Честертон — **Знак зломаного меча** — — — — — — — 12
Володимир Дорошенко — **М. Грушевський — громадський діяч, політик і публіцист** — — — — — — — — — — — — — 15
Арт Бухвальд — **"Моя прекрасна пані"** — — — — — — — — 20
Анатоль Юриняк — **Персонажі, тип і "мистецька правда"** — — 20
Юрій Буряківець — **Хмара** — — — — — — — — — — — — — 21
Ікер — **Новий капелюх** — — — — — — — — — — — — — — 22
Софія Парфанович — **Боротьба пані Ратклїф** — — — — — — 24
Тільман Пеш — **Боротьба за існування** — — — — — — — — 25
Серед книжок — — — — — — — — — — — — — — — — 27
Зі старих журналів — — — — — — — — — — — — — — — 30
Спорт — — — — — — — — — — — — — — — — — — 31
Шахи — — — — — — — — — — — — — — — — — — 32

На обкладинці: Церква ім. св. о. Миколая в Чікаґо

З нагоди появи "Овиду" в журнальному оформленні Видавництво проголошує

КОНКУРС НАГОРОД

ДЛЯ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ

за точну передплату

Перша нагорода — машина до писання вартости $100.00; **Друга** нагорода — Енциклопедія Українознавства (Ґаслова Частина) $60,00, **Третя** нагорода — оправлений комплет сімох річників "Овиду" 1949-1955 рр. $28,00; **четверта і п'ята** нагороди — два комплети власних видань видавництва $62,00.

Разом 5 нагород загальної вартости $250,00.

Нагороди будуть вильосовані у вересні 1957 р. між передплатників, які до 31 серпня 1957 р. заплатять за "Овид" річну передплату в сумі $6.00.

Реченець продовжуємо, щоб у льосуванні нагород могли взяти участь також наші передплатники з Південної Америки, Европи та Австралії.

Під час друку цього числа "Овиду" в нашому сусідстві відбуваються величаві святкування 50-річного Ювілею Української Парохії Церкви Святого Отця Миколая в Чікаґо. На світлині бачимо представників Ювілейного Комітету й Парохії з мейором міста Чікаґа.

НАШЕ ЛИСТУВАННЯ Й РОЗМОВИ

Започаткована в попередньому числі "Овиду" ч. 5 (57) сторінка "Наше листування й розмови" викликала зацікавлення між нашими читачами й співробітниками. Не в усіх порушених справах і не всіми читачами в листах до нас і в розмовах похвалене наше становище. Проте ми вдоволені вже самим фактом зацікавлення і дискусією між нами і читачами про основні видавничі справи, що відносяться не тільки до "Овиду" й нашого видавництва. Тому з приємністю будемо продовжувати "Наше листування й розмови" на сторінках "Овиду".

В міжчасі від появи попереднього числа "Овиду" взаємини видавництва з авторами й читачами були особливо багаті в "листування й розмови". Зокрема я відбув двотижневу, вже третю з черги, поїздку до важливіших скупчень української еміграції в ЗДА і Канаді, що в них є організовані осередки діячів української культури. Із тими діячами поодиноко або збірно мав я нагоду переговорити найважливіші проблеми української друкованої продукції поза межами батьківщини.

Першу таку об'їздку відбув я в червні-липні 1956 р. негайно по приїзді до Північної Америки, відвідавши тоді Нью-Йорк, Неварк, Філядельфію, Дітройт, Клівленд, Чікаго, Міннеаполіс, Ст. Павль, Вінніпеґ, Торонто і Монтреаль. Метою першої поїздки було перевірити на місці засяг праці українських видавництв і книгарень та при допомозі такої аналізи виробити собі погляд про можливості продовжувати видавничу діяльність мого видавництва. Так зібрав я багато цікавого матеріялу, яким буду користуватися не тільки в моїй видавничій праці, але й постараюся опрацювати його, а по деякому часі й опублікувати, що пізніше для дослідника зможе бути цікавим причинком до історії українського видавничого й книгарського руху на чужині. Цей рух я високо ціню щодо його ідей і намірів, але й бачу поважні недоліки в їх реалізації. Вислідом цієї поїздки було моє рішення продовжувати видавничу працю з новим осідком у Чікаго.

Другу подібну поїздку відбув я в листопаді-грудні 1956 р. з метою перевести поради в справі можливостей продовжувати в Північній Америці видавання "Овиду", який появлявся 7 років передтим в Аргентині. Друга поїздка була спрямована в першу чергу на розмови з дотеперішніми й майбутніми авторами "Овиду" в справі редакційної й технічної постанови журналу, а з видавцями й книгарями й поодинокими громадянами у справі можливостей поширення його. У поодиноких і збірних розмовах з понад сотнею людей, загальна гадка про можливості втримати "Овид" у заплянованому мною виді була цілковита безперспективна. З чисельних розмов у Філядельфії, Нью-Йорку, Торонті, Дітройті й Чікаго знайшовся лиш **один голос із дозою щирого оптимізму** "чому підприняття з "Овидом" на новому місці мало б не вдатися". Вислідом другої поїздки є відновлений "Овид", який, щиро кажучи, появився до деякої міри покищо за скоро, бо ще було потрібно декілька місяців редакційної й адміністраційної підготови видавництва для продовжування "Овиду" на новому місці. Через те багато важливих справ треба було ладнати вже в часі появи журналу, тоді коли вони повинні були бути наладнані передтим. Але сталося, відновлений "Овид" є вже реальною дійсністю і пробивається крізь усі труднощі "простору й людей". Всежтаки етап його закріплення ще далеко незакінчений, а це вимагає щонайменше року праці, щоб "Овид" мав завершене журнальне обличчя і був самовистачальним. Коло високої кляси авторів-співробітників "Овиду", які можуть забезпечити "Овидові" читабельний матеріял і зацікавлення "Овидом" серед читацької публіки, це фактори, що промовляють за можливістю не тільки втримання, але і розбудови "Овиду".

Третя поїздка в травні 1957 р. відбулась у рамках підготови продовжувати й поширити книжкову продукцію мого видавництва. Цим разом поїздка пішла по лінії Дітройт, Торонто, Нью-Йорк, Філядельфія і Чікаго. Крім розмов із поодинокими літераторами й мистцями, виголосив я дві публічні доповіді, першу 17 травня 1957 р. в Літературно-Мистецькому Клюбі в Торонті і другу 24 травня 1957 р. в Літературно-Мистецькому Клюбі в Філядельфії.

Предметом моїх розмов і доповідей були найважливіші проблеми, від наладнання яких залежатиме дальший можливий іще розвиток української видавничої діяльности на чужині:

1) Основною передумовою до можливої ще успішної видавничої продукції, це потреба **піднести рівень і вдержувати високоякісну літературну творчість українських письменників, бо український, навіть висококваліфікований читач є,** і тому лише добрі літературні твори втішаються популярністю серед читацької публіки.

2) При теперішній удосконаленій графічній техніці може розраховувати на успіх **українська книжка з високомистецьким оформленням і естетично видана,** себто добре видрукувана і гарно переплетена.

3) Лише кваліфікований, а щонайменше очитаний книгар може з успіхом довести книжку від видавця до покупця-читача, бо саме тільки **гідна подача української книжки** може запевнити їй успіх.

Крім аналізи цих трьох вирішних факторів у дальшій нашій друкованій продукції залежних від автора, видавця і книгаря, я у своїх розмовах і доповідях звернув іще особливу увагу на взаємини наших літераторів між собою та їх становище до видавців і громадянства, висловлюючи при цьому декілька критичних завважень під адресою письменників.

Над доповідями і в розмовах відбулися цікаві аналітичні дискусії над порушеними видавничими проблемами та про "Овид". У Торонто промовляли дискутанти-доповідачі: від авторів письменник Улас Самчук і від читачів літературний кри-

(Кінець на 32 стор.)

РІК VIII. Ч. 6 (83)

ОВИД

ЧЕРВЕНЬ, 1957

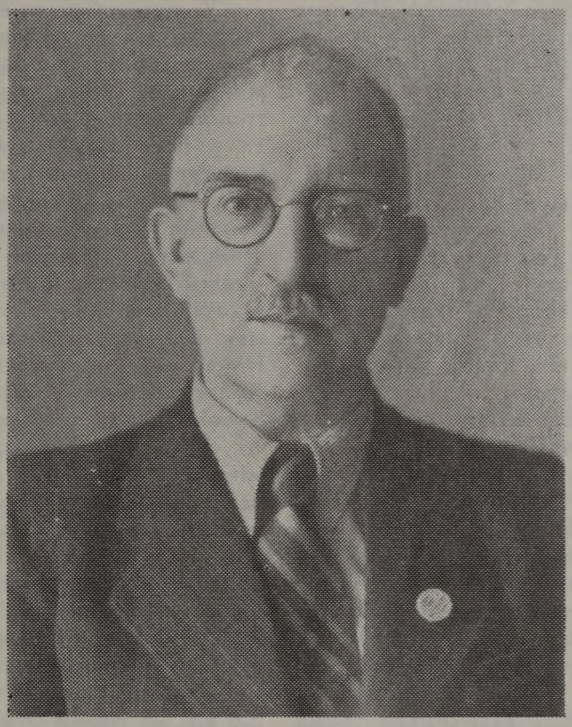

Проф. О. Кульчицький
Сарсель

ПОМЕРШІ ЖИВУТЬ

(З приводу п'ятиріччя смерти сл. п. Професора Зенона Кузелі)

У п'яті роковини

Померші живуть більше як живучі, бо подвійним життям. Життям вічним, у площині трансценденції, яке то існування, наскільки є переступленням земського, тобто "екс дефініціоне" переступленням обмеженості, скінченості, що ціхують усе земське, — мусить бути кращим, повнішим, досконалішим. Але побіч цього, — заслужені, непересічні померші живуть ще іншим існуванням: **пам'яттю своєї громади.**

Для цього другого існування в пам'яті громади, — роковини смерти є саме нагодою для померших, якщо не воскресення, — бо ж пам'ять про заслужених померших не вигасає, — то особливо інтенсивного, особливо виразного і всестороннього **уприявнення** згадки про себе в уяві живучих. Так є особливо тоді, коли від смерти минуло небагато років і живуть ще ті, що з помершим жили разом.

Це саме випадок сл. п. професора Зенона Кузелі, що Його п'яті роковини смерти приходилося згадувати 24 травня 1957. Великий гурт його приятелів і прихильників (ворогів він мабуть не мав, бо людина, як він не повинна б їх мати), згадали цього дня про цю так багатогранну постать ученого, журналіста і пропаґандиста української культури й української справи, громадського діяча, приятеля і виховника молоді, та "Last, but not the least" — людини.

Постать ученого

Багатогранність, яка ціхує професора Кузелю була, як видно, виявом повноти його індивідуальности, бо — помічується, і в рямках одного аспекту його особовости, а саме праці на відтинку науки. Ця всесторонність виявляється тут різнородністю наукових ним упродовж життя повнених функцій і в різнородності самої наукової творчости.

Народжений 23 червня 1882 р. в Поручині, покінчивши гімназію в Бережанах, відбуває університетські студії у Львові й Відні, вивчаючи історію, слов'янську філологію, етнографію й статистику. Студії завершує докторатом у проф. Ягіча у Відні 1906 року. Ще попередньо брав участь у 1924-1926 роках літніми місяцями в науковій антропологічно-етнологічній експедиції Антропологічного Товариства в Парижі і НТШ у Львові, під проводом проф. Хв. Вовка і д-ра Ів. Франка. В дуже молодому віці, бо вже 1906 р. обраний дійсним членом НТШ і перепрацювавши кілька років в університетській бібліотеці у Відні, переноситься на таке ж місце в Чернівцях, де в 1913 році працює лектором української мови у черновецькому університеті. Іменований 1921 р. професором етнографії в Українському Вільному Університеті, стає 1926 року членом Українського Наукового Інституту в Берліні, а в 1931 р. доцентом і лектором українознавства при факультеті закордонних наук берлінського університету. 1942 р. стає він членом Історично-Філософічного Товариства в Празі, а в 1949 р. вибирають його головою НТШ, а 1952 р. головою Української Секції Міжнародньої Вільної Академії в Парижі.

Рамки статті ніяк не дозволяють перечислювати його наукового дорібку в різних ділянках українознавства; всежтаки назвемо його великі етнографічні праці: "Дитина в звичаях і віруваннях українського народу", "Посижіне і забави при мерці", "Король Матвій у слов'янській усній словесності". З науково-пропаґандивного боку треба підкреслити велику вагу його співпраці з різними студіями у "Гандбух дер Україне".

Для широкої читацької української маси, наукова діяльність професора Кузелі в'яжеться особливо тісно зі спогадом про величезний вклад його труду в ділянку лексикологічно-словникову. І знов не будемо перечислювати цілої низки загальних і спеціяльних словників, що їх Покійний редаґував чи в них співпрацював, — вистачить згадати про великий українсько-німецький словник з 1943 р., що для нього, за свідченням проф. Я. Рудницького, Покійний підготовив щонайменше 50.000 гасел, увівши одночасно важливі лексикологічні інновації та поліпшення. (Проф. Я. Рудницький, "Новий Шлях", Вінніпеґ 17. 6. 1955).

Постать публіциста і громадського діяча

Оба аспекти діяльности проф. Кузелі, громадська і публіцистична, — в практиці життя так тісно зі собою пов'язані, що приходиться говорити про них разом, бо зрозуміло, — служив громадянству перш за все пером. Вже як гімназист був засновником тайної спілки учнів "Молода Україна". В журналістиці починає працювати в 1898 р. видаванням тайних студентських часописів у бережанській гімназії. Від 1900 р. є співробітником "Діла", відтак редактором тижневика "Україна" в Чернівцях і постійним співробітником "Україніше Рудшав". Пізніша праця проф. Кузелі як журналіста забирала йому левину частину його часу так, що інколи приходиться жаліти втрачених через те можливостей науковця. У таборах полонених світової війни працює як освітний діяч у 1916-1918 рр., видає "Вільне Слово", від 1918-1920 є редактором "Шляху", від 1920-1926 рр. є редактором берлінського щоденника "Українське Слово" та керівником видань "Українського Слова", що серед 50-тьох незвичайно хосонних українських внижок надрукувало тритомовий "Слов'янський Світ" проф. Дмитра Дорошенка. Журналістичної праці не кидає до останніх років свого життя; у Фюрті в 1946-1951 рр. є співробітником "Часу" і відтак ще дописує принагідно до української преси.

У журналістичній діяльності проф. Кузелі особливо звертає увагу аспект, що його можна б назвати культурно-науковою інформацією для чужинців, у якому так перехрещуються наукові та громадсько-публіцистичні настанови Професора, як у його іншій, публіцистичній діяльності перехрещувалися громадські й журналістичні тенденції. У Берліні редаґує він "Ост-Европеїше Кореспонденц" та співпрацює в науково-інформативній публікації "Мінерва Ярбух дер ґелєртен Вельт", у якім у 1926-1935 роках редаґував слов'янський відділ. Подібний науково-інформативний характер має його редакційна діяльність в Українському Науковому Інституті у Берліні і в "Україніше Культурберіхте". Мірилом значення, яке мав проф. Кузеля серед чужинецького світа, може послужити факт, що Покійний, розбудувавши в Берліні міжнародній "Союз міжнародньої преси", та відтак обраний в 1924 р. його головою, — був Зборами Союзу, що об'єднував 100 журналістів 30-ти націй, іменований Почесним Урядуючим Президентом. Уповні влучними у зв'язку зі сказаним видаються слова характеристики Покійного проф. Я. Рудницьким ("Новий Шлях", Вінніпеґ, 17. 6. 1955): "Покійний проф. Кузеля репрезентував тип українського науковця-амбасадора, це значить, що він не тільки був добрим спеціялістом у таких ділянках українознавства, як етнологія, бібліографія та лексикологія, але мав широке всестороннє енциклопедичне вишколення і знання та, де цього вимагала потреба, жертвенно служив цим знанням українській справі на міжнародньому форумі".

Постать приятеля молоді й виховника

Із громадською й науковою діяльністю Покійника в'язалася турбота про конечність підготовити "зміну варти" вихованням молодого покоління. Проф. Кисілевський у своїх спогадах про Помершого ("Свобода", ч. 20, 13 липня 52 р.) згадує слова Покійника: "Він завжди говорив — нам потрібне молоде наукове покоління". Ця свідомість ролі молоді у продовжуванні громадсько-культурного життя нації, зазначилася в Покійника дуже вчасно, бо вже 1924 р. зорганізував він і провадив у Берліні "Товариство вищої освіти", що уділювало підмоги українському студентству та займалося високошкільними студентськими справами. Від 1925 р. аж до війни був Він представником Наукового Товариства ім. Шевченка при стипендійній фундації ім. Гумбольдта, що виєднувало більшу кількість стипендій теж для українців (число стипендій доходило в останніх роках до 20). У 1938 р. перебирає він провід української Комісії Допомоги Студентству. Після другої війни від 1945 р. організує у Фюрті в Баварії Комісію Допомоги

З ІТАЛІЙСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Данте Аліґієрі
1265-1321

ДО ДАЛЕКОЇ ПАНІ

В убранні вісниці, яка багата
На розум, поспішай, моя балядо,
До пані гарної — і як нерадо
Живу я, розкажи їй, о крилата.
Скажи: для мене радістю всією
Була її приява янголина,
Вінок бажань тоді ці очі мали.
Але тепер, в терпкій розлуці з нею,
Отьмарює їх острах і кончина,
Ґірляндами страждання їх опали.
Куди, нещасний, погляд свій зів'ялий
Скерую, щоб його обвеселити?
Потіх від неї виблагай мені ти,
Без них — умру я. О, спіши, крилата!

Джованні Пасколі
1855-1912

СКАРБ

Є притча, оповідана, відколи
Світ світом, про старого селянина,
Що мав лопату, невелике поле
І трьох синів. Коли прийшла кончина,
Він з ліжка мовив тихо і поволі:
"Прощайте, діти; б'є моя година;
Я вам лишаю скарб: він там, на полі".
Сказати більше батько не схотіли,
Але синам було тих слів доволі.
Помер старий. Сини щосили рили
На полі, на горбі; вночі не спали;
Розкрили схили і розбили брили:
Нема. А в полі виріс небувалий
Врожай — тяжким трудам багата плата,
І батька скарб вони в своїх впізнали
Руках: була це золота лопата.

Торквато Тассо
1544-1595

ДО ҐЕРЦОҐИНІ З УРБІНО

Мов роза, в віці ніжному була ти,
Яка, хоча навколо — світла море,
Лице ховає в листя непрозоре,
Занадто соромлива, щоб буяти.
Але з земним тебе не порівняти!
Ні, ти була подібна до Аврори,
Що росить золотом поля і гори
І небо радує блакитношате.
І вік тебе не кривдить менше ніжний,
Бо ти затьмиш — в твоєму навіть будні —
І діву молоду, краси обранку.
Розкрився квіт, і аромат він пишний
Розточує — і сонце ополудні
Горить яскравіше, ніж сонце ранку.

Джакомо Леопарді
1798-1837

БЕЗКОНЕЧНЕ

Любив я завжди цей самотній горб
І чагарі, які від ока криють
Значну частину обріїв далеких.
Коли я тут сиджу, в моїй уяві
Встають: безмежний простір, що по той бік
Кущів, надлюдська тиша і найглибший
Спокій — моєму серцю майже страшно.
Шум вітру чуючи в чагарнику,
Я просторів порівнюю мовчання
З цим голосом: я думаю про вічне,
Про час померлий і про час живий
І в звук його вслухаюся. Так тоне
В цій безконечності вся мисль моя,
І любо гинути мені в цім морі.

Переклади **М. Ореста**

Українському Студентству. (КоДУС) та приєднавши до праці багатьох діячів нового еміґраційного життя в Німеччині і покористовуючись допомогою Ї. Е. Апостольського Візитатора І. Бучка та Ї. Еміненції Кардинала Тісерана, розгортає широку допомогову акцію для нашого студентства. Тисяч двісті шістдесят стипендій для студентів упродовж років діяльности КоДУС-у і творять це справжнє "чудо української еміґрації", уможливлене тільки обставиною, що Головою і, додаймо, серцем КоДУС-у — був славної пам'яті Покійник.

Постать людини

Згадка про професора Кузелю як приятеля молоді й виховника, скеровує нашу увагу на його постать — як людини. Для її характеристики наводимо якнайбільш компетентного для оцінки "людського" в особі Покійника, душпастиря Сарселю о. Івана Яцкова, що під наголовком "Пам'яті справжньої людини" ("Християнський Голос", 5. 6. 1955 р.), ось як змалював цю постать: "Незабутньої пам'яті професор Кузеля, що своєю нестру-дженою працею видвигнувся до головних представників української нації наших часів, був при цьому завжди людиною скромною і привітною. Хоч осягнув наукові титули й різні почесні гідности, однак помимо всієї цієї поваги, професор Кузеля ніколи не вважав за пониження себе по приятельськи приставати з людьми"... "умів кожному порадити і сам радо шукав поради, звірюючись із своїми клопотами і труднощами, доцінюючи думку чи погляд іншого. Завжди привітний і усміхнений, а до того ще й товариський, гостинний і послужливий... — зумів Він швидко з'єднати симпатії й любов оточення. Не зражувався невдачами важких часів, або часом і людською байдужістю, хоч нераз доводилося Йому переживати скрутні години.

"Та вершком усіх його чеснот як людини була глибока практикуюча релігійність, що її так мало доводиться зустрічати в нашої освіченої верхівки, яка звикла уважати подекуди релігійні практики за якусь холодну офіційність, або звичну традицію, а рідко — потребу душі".

ПОЛК. АНДРІЙ МЕЛЬНИК

ІЗ УКРАЇНСЬКИМИ ЖУРНАЛІСТАМИ

Ювілейні святкування Українського Національного Об'єднання в Канаді, що з нагоди 25-річчя його існування відбулися 18-20 травня 1957 р. в Торонті, були справжнім тріюмфом українства на чужині, були тріюмфом непереможної української людини, що, виїхавши поза межі своєї Батьківщини, стала **співгосподарем** Канади, передової сьогодні країни в світі. Ювілейні святкування УНО були відзеркаленням всебічного розвоєвого процесу української спільноти в Канаді. Приймали в них участь усі прошарки українського суспільства: селяни, робітники, купці, промисловці, інженери, лікарі, адвокати, священики й ін. У святкуваннях приймали теж участь представники канадійської державної адміністрації та уряду, в тому також наші земляки зі своїми колеґами інших національностей. Це була подія не лише чисто українського засягу, але пройшла вона й під знаком всеканадійського зацікавлення під протекторатом прем'єр-міністра Канади, з особистою участю міністрів його уряду, сенаторів, послів федерального й провінційних парляментів, посадника міста Торонта та ін. Про перебіг святкувань писала вся місцева преса, а широкі інформації подавали радіо й телевізія. Почесним гостем свята був полковник Андрій Мельник.

Цих кілька думок про саме свято доповнимо ще висловами признання для його організаторів. Ювілейний Комітет очолювали молоді українці, народжені вже в Канаді, зі закінченою вже тут високою освітою, економічно незалежні, з виробленими добрими зв'язками в канадійських колах, що першорядною особистою презенцією, добрим і підготованим публичним виступом звернули на себе особливу увагу. Якщо говоримо про досягнення УНО за 25 літ його успішної діяльности, то за найбільше його досягнення треба вважати саме ті нові молоді кадри українських суспільних діячів, вихованих в організаційній системі УНО.

Про перебіг самих святкувань не будемо реферувати в "Овиді", бо про це було вже в українській щоденній і тижневій пресі. На сторінках "Овиду" відзначимо тільки деякі моменти цього свята, про які не було в інших часописах. В цьому числі даємо перебіг удало організаторами переведеної пресової конференції полковника А. Мельника з українською пресою, що відбулася напередодні свята для 16 травня 1957 р. в Роял-Йорк готелі в Торонто під проводом голови УНО п. Миколи Плав'юка. Реферуючи хід конференції, дотримуємося записаного тексту питань і відповідей та вживаних термінів.

У вступному слові полк. А. Мельник виявив задоволення з успіхів української етнічної спільноти на американському континенті. Незнищимою силою, прикладом постійного наслідування мусить діяти на нас історія нашої етнічної спільноти в Канаді, яка втішається великими досягненнями внутрішньо-організаційними, приймає активну участь у державній адміністрації цієї країни, розпоряджає чисельною українською пресою, яка виконує передову функцію в нашому житті й розвитку. Нам, у вільному світі, все треба мати на увазі наші обов'язки супроти свого поневоленого народу, який серед невимовно важких невільничих умовин не припиняє боротьби з наїзником. Усі ми згідні, що боротьба нашого народу повинна продовжуватися і наша поміч мусить бути дана тим, що борються. Шляхи нашого зв'язку з краєм існували й існують, проте боротьба накидає нові методи й нові засоби. Ми не можемо ставити до нашого народу вимог, щоб він доконував таких актів, які були б причиною для масового нищення його ворогом, хоч і були б вони може сенсацією для західнього світу.

Темою питань і відповідей у продовженні конференції були справи пов'язані зі становищем у націоналістичному відтинку на тлі загальної української дійсности.

ПИТАННЯ: **В якій фазі є намагання з'єднинення і які вигляди на з'єднинення, якщо йде про націоналістичні формації?** (інж. Ом. Тарнавський — "Вільне Слово").

ВІДПОВІДЬ: Розлам, що заіснував у 1941 році був нещастям не тільки для націоналістичного світу, але для всього українського народу. Ліквідувати той розкол було моїм зусиллям від самих по-

чатків, як він заіснував. Із року на рік ішли мої намагання, щоб єдність привернути, зокрема з нагоди 25-ліття ОУН і повторилися вони при нагоді Четвертого Великого Збору ОУН. Рука подана мною зависла в повітрі і не прийнята другою стороною. До єднання треба не тільки одної сторони, але другої, третьої і четвертої. Ці неуспіхи не зменшили черговости ставити справу привернення об'єднання Організації. З ініціятиви ПУН велись і не закінчилися переговори з ОУНр і з ОУНз. Можемо похвалитися деякими досягненнями, але ми ще далекі до завершення цієї великої справи. В різниці, які ділять нас від 1940 р., зайшло багато елементів навіть в ідеологічну ділянку, але я глибоко переконаний, що при добрій волі і в почутті відповідальности перед українським народом, і ці розбіжності будуть вирівняні, і вони мусять бути вирівняні. Це не станеться з дня на день, з місяця на місяць, цей процес потребує часу. Певними етапами зближення між українськими націоналістами їх єдність буде довершена, а з її довершенням постане моноліт українського націоналізму — **це моя віра, і я хотів би цього дочекати.**

П.: **Найбільші успіхи можуть бути при спільній політичній дії. Як оцінюєте в цьому аспекті політичні дії УНРади і ЗП УГВР?** (інж. Ом. Тарнавський — "Вільне Слово").

В.: Питання внутрішньо-політичного характеру. ОУН проводила своє становище до УНРади згідно з вимогами нашої боротьби. Коли виявилося, що політика Виконного Органу не йде по цій лінії і не з інтересами визвольної боротьби, та коли наші намагання змінити цю політики виявилися безуспішними, зокрема при нагоді IV-ої Сесії УНРади, ОУН вийшла з УНРади, щоб уже своєю участю не нести співвідповідальности. ОУН буде вести свою політику для акції проти ворога, а не буде зуживати сил на пересправи міжпартійні і групові. ОУН не ставить собі завдання поборювати Державний Центр, але буде протиставитися його політиці, якщо вона буде йти в розріз з вимогами нашої боротьби.

Коли йде про оцінку УГВР, відповідати на те мені, як голові ПУН, не зручно і я не покликаний до цього, щоб давати оцінку, не будучи обзнайомленим із її діями. Обмежу мою відповідь на це питання до того, що вірю, що ці кола в своєму розумінні служать якнайкраще українській справі.

П.: **Які можливості з'єднання сил, що ведуть визвольну політику і чи є можливості з'єднання акції?** (інж. О. Тарнавський — "Вільне Слово").

В.: Треба бути пророком, щоб це передбачити. ОУН і ПУН ставив собі завдання творити спільний фронт проти ворога. Це було стимулом ініціятиви переведення в життя створення УНРади. Таку саму думку заступаємо і сьогодні про потребу творення цього фронту. Особисто вірю, не зважаючи на останні події, що до цього дійде, а дійти може, коли визначимо спільні цілі і шляхи, якими маємо йти до спільної мети. Наші шляхи з УНРадою розійшлися, але можуть зійтися, коли буде збереження державної рації і лінія визвольної боротьби.

П.: **Як оцінюєте ситуацію на рідних землях?**

В.: Була і є тяжка. Ніщо не змінилося. Є лише потягнення, зроблені штучно, щоб розтягнути пута поневолення.

П.: **Чи ідеологічні розходження, не є такого порядку, щоб було ще доцільним говорити про з'єднання трьох організацій, що мають однакову назву з такою чи іншою програмою? Чи це не витрата часу, чи є в цьому ще які реальні вигляди?** (М. Сосновський — "Розбудова").

В.: Коли переглянемо програму поодиноких теперішніх формацій ОУН, то знайдемо в них те, що створила колись єдина ОУН і це залишається пнем цілого націоналістичного руху. До того, що я сказав, що між поодинокими угрупуваннями заіснували ідеологічні розходження, хочу додати, що шляхом виміни думок і узгіднень воно цілком можлива річ дійти до порозуміння. Вірю в можливість з'єднання дії і єдність націоналістичного табору, я особисто, ПУН і ввесь загал ОУН є цього переконання.

П.: **Чи ОУН, яку Ви очолюєте, що ставить акцію визволення на власні сили, уважає за можливе переведення її без зовнішньої допомоги?** (М. Сосновський — "Розбудова").

В.: ОУН, ПУН ставлять на власні сили українського народу, але якщо буде можливим досягнути нашої волі з зовнішньою поміччю, то ОУН не відкине її, якщо вона буде зичлива, без задніх думок.

П.: **Ви згадали, "в Україні діють наші підпільні організації". Чи це мова про організацію, яку Ви очолюєте, чи також мова про інші формації?** (М. Сосновський — "Розбудова").

В.: Як керманич українських націоналістів і ПУН відповідаю за підпільні середовища, які підлягають ПУН, але відомі нам також середовища інших організацій.

П.: **Чи вважаєте, що визвольна революція в СССР можлива?** (В. Солонинка—"Гомін України").

В.: Відповідь позитивна лише в сприяючих умовах. Для цих сприяючих умов ми мусимо працювати. ОУН як речник революційної дії, базує свої надії на українську революцію, яка по нинішній день не закінчена.

П.: **У якій формі повинна виявлятися допомога еміграції у визвольній боротьбі?** (В. Солонинка — "Гомін України").

В.: Завданням української спільноти в поодиноких країнах на чужині є нести поміч для нашого визволення: 1) моральну і 2) політичну. Треба в цьому відношенні праці, впертої, щоденної, і це праця не одного дня, але цілих років.

П.: **Яка Ваша думка про потребу творення поза межами Батьківщини центру іншого як УНРада, але центру, який не мав би претенсій уряду, лише репрезентації українців?** (І. Вараниця — "Гомін України").

В.: ОУН, ПУН заявили про це в останній заяві, що вони не будуть поборювати УНРади як інституції, але її політику. На таких позиціях стоїмо тепер. Ми не є за шуканням і творенням дальших центрів і під цим кутом будуть іти заходи, щоб дійти до єдиного визвольного фронту, яким ми будемо іти.

П.: **Яка Ваша думка про асиміляцію і інтегра-**

цію українців на чужині? (М. Сосновський — "Розбудова").

В.: Кожна еміґрація несе цю загрозу, і при кожній еміґрації зачинається боротьба за душі. Заступаю гадку, що українська людина не перестає бути горожанином Канади чи іншої держави, якщо в неї українська душа. Перед українцями на чужині великі завдання зберегти українські цінності, зберегти українську людину, це завдання нелегкі, але життєві.

П.: **В націоналістичній пресі й при нагоді публичних виступів націоналістичних діячів різних середовищ зустрічаємося з критикою політики УНРади, що вона не відповідає нашій державній рації і лінії визвольної боротьби, і цим підтримується становище відокремлення сьогодні вже всіх націоналістичних середовищ від УНРади. У зв'язку з цим у деяких колах виринають завваження: 1) що націоналістичні середовища недостатньо з'ясували українській громадськості свої заміти до політики УНРади і 2) що це відокремлення має тіні територіяльного поділу з уваги на особовий склад націоналістичних кадрів, які буцімто рекрутуються головним чином з-поміж західніх українців. Яка Ваша думка про ці два моменти?** (М. Денисюк — "Овид").

В.: Відповіддю на перше завваження є комунікат ПУН про вихід з УНРади, в якому з'ясовано наше становище в цій справі. Моменти територіяльного характеру не відограють у нашому відношенню до УНРади жодної ролі. ОУН продовжує політику УСС і УВО, себто політику соборности, а націоналістичні кадри рекрутуються з усіх земель України, прикладом до цього може послужити особовий склад ПУН, у якому є лише 2 члени з Галичини, а решта з інших областей України.

П.: **Яка Ваша оцінка явища тітоїзму і Ґомулки?** (В. Солонинка — "Томін України").

В.: Запримічуємо в останньому часі, що Кремль іде на уступки національним стремлінням поодиноких народів. Уступкою національним стремлінням є поява Ґомулки. Такий самий процес і вислід є можливий в Україні, бо національно думаючі елементи працюють для української справи. Ми мали яскравий доказ цього при зустрічі з нашим материком.

На цьому п. М. Плав'юк закрив цю вдатно переведену пресову конференцію, а на закінчення промовив іще до представників преси полк. А. Мельник, виявляючи своє вдоволення зі зустрічі з українськими журналістами та бажаючи їм успіхів у їх відповідальній праці. Після цього п. Полковник розмовляв іще окремо з поодинокими журналістами, а господарі влаштували для всіх приняття, даючи цим приявним журналістам змогу провести симпатично вечір при дружній, частково поважній частково дотепній, гутірці, в якій приймали участь члени колишньої єдиної ОУН, тепер определені до різних існуючих націоналістичних формацій та вибувші тепер "неопределені".

Ця обставина вводила в настрій спільно колись пережитої "революційної романтики", при чому забувалося про теперішні будні "розпорошення".

мд

ПЛАСТОВА ЗУСТРІЧ БЛИЗЬКО!

Цього року 3, 4 і 5 серпня Торонтонська Станиця буде господарем 2-ої з черги Зустрічі (перша відбулась у Вінніпеґу 1955 р.), на якій складе іспит не тільки гостинности, але й організаційної справности, діловости та жертвенности в праці.

Цю Зустріч звеличить своєю приявністю один із перших основників Пласту — д-р Олександер Тисовський, якого 70-річчя з дня його народження недавно відзначувано. Повних 45 років своєї невтомної праці віддав він великій Пластовій Ідеї. Разом із Начальним Пластуном Северином Левицьким (Сірим Левом), він був найбільшим авторитетом і душею Пласту, переживаючи з ним роки слави і його росту, як також і роки переслідування, включно до розв'язання Пласту польською владою на українських землях.

1956 року минуло 45 років від дня постання Пласту, який на протязі своєї діяльности високо ніс прапор, що на ньому виписано золотими буквами "Бог і Україна!" і завжди зберігав живим і незгасаючим вогонь святої віри у воскресення Правди в Україні.

Пласт відограв велику ролю в житті українського народу. Буйний розвиток нашого культурного, громадського й політичного життя був зумовлений тими досягненнями, що їх мав Пласт у вихованні нашої молоді через минулі десятиліття. У Пласті виховувались найкращі сини України, які опісля творили Українську Національну Державність, змагаючись і вмираючи у рядах українських формацій, від УСС починаючи аж до УПА.

"Вірність Богові й Україні" це і є ті дві головні засади, з яких випливає ввесь пластовий світогляд, спертий на вірі в Бога, ідеалізмі й пориві до всього, що гарне і шляхотне. Цю ідею продовжує Пласт і тут — на еміґрації.

Як для кожної організації так і для Пластової ця Зустріч буде переломовим етапом і дасть почин до ще більшого розгорнення праці на відтинку виховання нашої дітвори й молоді.

М. Савчин

Ґабрієле д'Аннунціо
1863-1938

***

О місячний серпе на скрузі,
Що світиш на води пустельні,
Яке, срібносяйний, колишеться жниво
Сновидь під лагідним промінням твоїм?

Короткі зідхання потоків
І квітів, і листя спливають
Від лісу до моря; ні поклик, ні пісня —
Ніщо не порушить безмежних мовчань.

Коханням важкий і жагою,
Рід людський дрімота поймає...
Яке, срібносяйний, колишеться жниво
Сновидь під лагідним промінням твоїм?

Переклад **М. Ореста**

Люба Вітошинська

УКРАЇНСЬКІ МИСТЦІ ПАРИЖУ

Треба признати, що український Париж має щастя до своїх непересічних земляків. Тут бо постійно живуть, або на деякий час прибувають, а то й переїздом, чи на "гостинні виступи" "вскакують" наші найкращі мистці всіх ділянок культури.

І хоч їх кількість не можна б розтягнути напр. до імпозантної книги з "Зустрічі мистців" у Торонто 1954 р., зате якістю вони ні трохи не поступаються чужинцям. А щоб не голословити, ось прізвища.

Від років, ще з першої еміґрації, живе в Парижі піяністка й учитель співу п. **Олена Горайн,** власниця золотої медалі за невсипущу працю над молодим співацьким поколінням Франції. Улюбленим містом став Париж і для **Миколи Кричевського,** що добув собі славу як оригінальний "пастелевий" маляр Сени й її мостів та набережних. На околиці Парижу живе й **Софія Зарицька,** яка впродовж довгих років завжди бере участь у малярських виставах Парижу з відомими її "Материнствами", і не перестає далі малювати, переживши смерть чоловіка — теж незвичайно талановитого маляра й графіка **Павла Омельченка. Олексу Грищенка** завжди тягнуть мандри і "Блакитне побережжя", але молодечі роки, приятелі й часті вистави — завжди зв'язують його з малярським Парижем. Тут, урешті, в недалекому до Парижу Абондані, доживають віку, колишні солісти й хористи славної **Капелі Кошиця,** які ще так недавно полоняли нас чудовими, соковитими голосами по церквах і на концертах.

Друга еміґрація долила "свіжої крови" й у мистецьку частину громадянства, а теж заохотила й підростаючу молодь, народжену вже у Франції з батьків-еміґрантів, — присвятити себе музам. Короткий час перебував у Парижі, щоб переїхати в Канаду, **Василь Тисяк,** якого й досі пам'ятають за виступи в українських імпрезах, зокрема за "Синю чічку". Мов метеори переїхали через Париж до Аргентини два великі піяністи: **Тарас Микиша** й **Караліс,** із яких перший добивається щораз кращих успіхів серед своїх і чужих у Буенос-Айресі, як віртуоз, композитор і вчитель молодого музичного українського нарибку, а другий, переїхавши на українську квоту, зразу ж в Аргентині об'явив себе "греком" та, відбившись від українців, ні до греків, ні до аргентинців не пристав і взагалі ніякої "карієри" не зробив.

Із тих, що обрали собі Францію "другою батьківщиною" і на постійне осіли в Парижі, — це перш за все **Мирослав Скала-Старицький,** який після концерту в славній залі "Ґаво", і гостинного виступу в паризькій "Опері", став справжнім "міжнароднім співаком", переїзджаючи всю Західню Европу вшир і здовж, та співаючи всі тенорові партії найславніших опер. Всежтаки, постійне місце його осідку, це Париж, хоч на цілі сезони доводиться йому виїздити (напр. у Королівській Опері в Брюселі співає вже четвертий зимовий сезон). Його дружина, **Євгенія з Ласовських,** — теж оперна й опереткова співачка, яка, проте, залишила свою карієру, щоб улегшити й допомогти "пробиватися" крізь усі Скиллі й Харибди мистецької "Голготи", своєму незвичайно обдарованому чоловікові. Його мистецькі турне в Америці й Англії по українських скупченнях, — були не тільки тріюмфальним походом, але й незвичайною мистецькою насолодою для стуженої за українською музикою, публіки. У тому ж часі, що й Старицькі, прибули до Парижу **Володимир Ласовський,** який невдовзі виїхав до Аргентини та **Іванка Нижник-Винників,** яка й не думає виїздити з Парижу — хіба в Україну. Вона багато малює й продає, вміє навіть найти меценатів для своєї творчости, зокрема має можливість довгими місяцями перебувати на "Блакитному побережжі", де заполонила її нова пристрасть — кераміка.

Вслід за ними прибув і скрипаль-композитор **Аристид Вирста,** який довго не надумуючись, почав наново свої музичні студії на паризькій Сорбоні і, зробивши докторат, став асистентом свого професора. Його нерідко можна почути в радіо, коли говорить про скрипалів часів Баха чи Моцарта.

У Парижі помер передчасно талановитий маляр-візинтиніст **Анатоль Яблонський,** залишивши в церкві св. Володимира Великого тривалу пам'ятку своєї творчости: візантійські ікони.

Згодом переїхали на постійне життя в Парижі малярі **Юрій Кульчицький** і **Андрій Сологуб.** Перший, наче виповнює прогалину по бл. п. А. Яблонському, майстер іконостасів та графік, — автор багатьох мистецьких оформлень різних видань, другий маляр моря, портретист і добірний графік.

Чи не найслабше заступлена українцями у Франції література. Довгими роками, поза відокремленим від українського громадянства **Володимиром Винниченком,** — не було нікого. Але "свіжа кров" проявилася в усіх напрямках. **Леонид Полтава й Діма** — не тільки поети, але й прозаїки (Полтава) та драматурги (обидвоє). Дімина п'єса "Пересаджені квіти" — була тут навіть виставлена на сцені під режисурою її матері **Наталі Пилипенко.**

Ґурт драматичних акторів, серед яких справжні таланти: **Калинич, Єщенко, Дегтярів** ставлять під реж. п. Чайки твори наших класиків, напр. "Камінний господар" Лесі Українки — чи сучасних драматургів. А пп. **Чайка і Дніпровий,** взялися за накручування фільмів, із яких перший "Наталка-Полтавка" дістав був на міжнародньому фестивалі у Кан бронзову медалю, хоч другий, "Коли цвітуть сади", був кращий.

Недавно поселилася в Парижі й співачка **Євгенія Зарицька** — стрієчна сестра малярки, яка виступає з концертами, зокрема "слов'янських" пісень. (Гл. "Овид", ч. 5 із 1957).

Із сусідньої Голяндії прибуває у Францію й д-р **Михайло Антонович** зі своїм ютрехтським голяндським хором та з українською програмою. На жаль, Парижеві важко його дочекатися. Такими ж "сусідами", що таки загостили зі своєю творчістю в Париж, були маляр **Северин Бурачок** і скульптор **Григор Крук** із Мюнхену, що мали поважні успіхи в нашому місті.

І врешті найновіші гості й перші з Америки: **Яків Гніздовський** і **Любослав Гуцалюк.** Вони приїхали на однорічний побут, який Гуцалюкові вже закінчився, а Гніздовський, через своє одруження з паризькою українкою, продовжив свій побут ще на рік. Обидва наші видатні мистці працювали в Парижі дуже інтенсивно, декілька разів виставляли в добрих ґалеріях та дочекалися у французькій мистецькій пресі дуже добрих рецензій. Гуцалюк — маляр-абстракціоніст, покорив собі публіку відвагою, свіжістю й трохи новим у Франції "американізмом", а Гніздовський очарував і публіку й критику незвичайною своєрідністю, позначеною великою суворістю, ощадністю й "графізмом" засобів, які проте, дають філософську глибину його творам та заставляють поважно призадуматися над метою людського існування, над дочасним і вічним, над сутою й непроминальністю... Це наш маляр-філософ, який як своєю творчістю, так і викладом теорії й філософії мистецтва (з нагоди "мистецької дискусії" у клюбі УАТ) дає великий вклад у наші культурні надбання. Гніздовському дуже подобалося паризьке метро. Уже в першій виставі бачили ми одну його картину на тему метра "Година без зустрічі", яка зображує сходи з метра й самітний годинник, бо ніхто біля нього не чекає на "рандку". А тепер маестро працює виключно над картинами з так би мовити "тематикою метра", з яких хоче зробити окрему виставу. Ще мабуть досі ніхто з десяток тисяч малярів, які постійно перебувають у Парижі не впав на таку цікаву ідею. Ця вистава напевно викличе сенсацію в парижан і їх вдячність для українського маляра.

Уже з цього, зовсім не повного списку, бачимо, що мистецьке життя Парижу дуже інтенсивне, не зважаючи на не надто світлу матеріяльну ситуацію його адептів. Коли ж додати, що під Парижем у Сарселі існує український науковий осередок — Европейський Відділ НТШ, що там видається Енциклопедія Українознавства, що в Парижі є два великі видавництва періодичної преси й декілька неперіодиків, а з тим і деяка кількість журналістів і публіцистів, — то й ясно, що Париж, — це великий і доброякісний культурний осередок серед невеликого скупчення українців у Франції.

Леся Храплива

ТЕЛЕФОНІЧНА РОЗМОВА

— Гало, це ви, пані Асю?

— Ні, прошу! Тут говорить Іван Малиняк!

— То поклич, Івасю, маму до телефону!

— Дуже радо, зараз попрошу.

— Гало! Пані Асечко, кохана, я оце вже втретє до вас телефоную сьогодні і не можу вас дома застати!

— А так, бо ми ось щолиш прийшли з академії в честь Симона Петлюри.

— А, то це сьогодні була?

— Так, сьогодні. І можна сказати, що попри почуття сповненого обов'язку маємо й повне естетичне вдоволення. Наші імпрези осягають щораз вищий мистецький рівень...

— Ну бачите, а ми теж навіть хотіли йти. Хотіли тай ніщо з того не вийшло. Коли мається ту хвилину часу, то вже хотілося б провести її з дітьми.

— Ми ж дітей взяли з собою.

— То я вам спочуваю. Пригадуєте, тоді на Святі Матері, коли ви намовили були піти мене, як Микольцьо з Віркою вганяли поміж рядами протягом цілої вистави?

— Я своїм дітям пояснила ще дома, що це за імпреза та чому її владжують. Кажу вам, Івась так пильно слухав! А потім, дома, як почав бомбардувати чоловіка питаннями, то він бідний мусів аж до енциклопедії заглядати. А знов Славця знає, що коли одягне свій гуцульський одяг, то вже мусить бути чемна. А щоб ви бачили, як вона раділа, що хористки на сцені подібно одягнені!

— Це дуже гарно, пані Асю, але бачите — маю клопіт і хотіла б у вас просити поради.

— Але ж прошу дуже, щоб лиш я зуміла якось порадити!

— Та бачите — мій Микольцьо забагнув нараз їхати в табір...

— Прекрасно, мій Івась теж їде!

— О ні, пані Асенько, мій Микольцьо їде не в такий, як ваш, а в таку кемпу, де всі його шкільні товариші їдуть.

— Що прошу? Щось мабуть телефон добре не проводить...

— Кажу, що їде в кемпу, таку першорядну, де побут коштує цілих 400 долярів, то вже мусить бути порядна!

— Ой, бачу, що таки не телефон помилився!

— А хто ж?

— Ви, пані Сясю!

— Ні, я сказала так, як думаю: не сидіти ж дитині вічно в нашому душному ґетті. Нехай іде в світ, поміж людей!

— Коли так, то будь ласка, не питайте в мене поради, бо тут я вам нічого порадити не можу!

— Та-йой, пані Асю, чого ж ви тепер такі нервові стали? Я ж вас по-сусідськи прошу, порадити мені, що треба там дати дитині з одягу, з харчів чи як там...

— Це й не найважніше! Важне, щоб ви не віддали своєї дитини в чужі руки!

— Е, це вже перечулення! Хто його знає: може

Олександер Мох

ҐІЛБЕРТ КІЙТ ЧЕСТЕРТОН

"Честертон це політичний письменник проти політичних партій, католицький письменник проти тих, які йменують себе католиками, врешті літературний критик зовсім без респекту до фальшивого достоїнства, на яке сьогодні претендують письменники.

"Якщо б назвати Ч. оригінальним, то він напевно проти цього запротестував би, кажучи, що пише саме про найбільш відомі речі, про які тільки позабули. Та причини, задля яких їх позабули, викликують у Ч. таку лють, якої в англійській літературі не було ще хіба від часів Свіфта. Ця пробоєвість Ч., цей його дух боротьби, ті, до пристрасти розпалені думки беруть свою поживу з веселої, зовсім оптимістичної католицької релігії, яку Ч. не творить єлейною, ані її не спростачує, а вже аж ніяк не витягає з неї на свою користь мистецьких чи психологічних тузів. Може бути, що сьогодні ота католицька релігія "пропала справа" в часах, коли скрізь панує дух капіталізму, який знаходить у протестантизмі свій релігійний відповідник до того сильно, що навіть наші сьогочасні урядові католики, якщо тільки творять партії й виступають на публичну арену, зараз же стаються протестантами. Може бути, що це сьогодні безвиглядна віра. Але як довго такі уми, як Честертон і Кльодель та ще тут і там дехто до цеї "мертвої віри" признається, так довго видно всім, що це великий вогонь життя, хоч і фабричні димарі ще довго прислонюватимуть його блиск своєю сіриною й випарами.

"І Честертон від часів Свіфта найбільш дотепний письменник. Його парадокс не — як це буває любить Ввайлд — забавка словом, яка не витримує досліду своєї правдивости, а просто хоче бути принятою й позабутою знов серед сальонової балачки. Ані не має Честертонів парадокс нічого суттєво спільного з блазнуванням Шова. Бо парадокс у Ч. це тільки то початок то кінець ходи думок, тільки притиск, ілюстрація думки, а не стоїть він там ради самого себе: його не можна пропустити, він мусить стояти саме в тому місці.

"І є Ч. велика етична сила, самітня, проте гідна подиву в наших часах, які тільки товчуть воду в ступі сонного гуманітаризму, що деклямує про всесвітній мир і рівночасно тримає міліони під зброєю..." — Так характеризував Честертона ще в 1912 р. визначний німецький критик Франц Бляй (1871-1942). Додати б, що Ч. — популярний в Англії й усьому англо-сакському світі скорочено як Джі-Кей-Сі (GKC) — це першзавсе феномен різноманітної творчости. Почав із малярства та студій мистецтва (довгий час опісля любив іще ілюструвати, напр. твори свого приятеля Г. Беллока). Визначний поет, лірик і епік. Есеїст: "Єретики" (1905), твір у якому — ще як некатолик, 17 років перед своїм наверненням на католицтво — розбиває неправди ірраціоналізму, песимізму, агностицизму, тоталізму й под. у творах таких славних письменників, як Шов, Кіплінґ, Джордж Мур, Ввелс і і. Далі йдуть есеїстичні твори: "Ортодоксія" (1908) про важність правовір'я; "Що злого в світі" (1909): про бездомність людини, про помилки — чоловіка: імперіялізм, жінки: фемінізм; дитини: фальшиве виховання, тощо. Дальше: "Оборона нісенітниці, покори, популярного роману й і. речей у погорді". Твори про Ч. Дікенса, Човсера, Франца Асизького, Тому Аквіната. Осібний часопис "Джі-Кей-Сі Ввіклі", в якім Ч. боронив своїх суспільних ідеалів та в якім створив свою оригінальну розв'язку суспільного питання, т. зв. дистрибутизм, побудовану на широкому розподілі земельних дібр у користь дрібного хлібороба-приватника. Одна театральна п'єса п. н. "Магія" (1913), у якій сполучені

який із тих хлопців, що будуть разом із ним, стане директором фабрики чи якого іншого підприємства, то все дитині буде легша дорога до кар'єри!

— То ваша дитина має лиш робити кар'єру?

— Та не залишиться ж на все життя таким безпритульним діпістом, як ми! Тут же можливості матеріяльного забезпечення — знамениті, коб лише мати відповідні зв'язки...

— Лише матеріяльного?

— Не інакше ж! Тут — це найважніша річ!

— І ви впевнені, що поза тим дитині нічого більше не треба?

— Цікаво, чого?

— А хоч би виховання!

— Про виховання, то я вже не боюся! Коли беруть стільки грошей, то мусять же там і виховувати. Кажуть навіть, що там має неабияка дисципліна бути!

— А так недавно ви казали, що Микольця нізащо в світі не пішлете до Пласту, бо там дисципліна!

— Та ж казала, казала, але коли вони переконані, що це потрібне...

— У Пласті теж про те переконані!

— Еее... а скільки там у тому Пласті коштує?

— Шістдесят долярів.

— Ов, це цікаво! Але там напевно далеко так не по панськи...

— Табір не на те, щоб там було по-панськи. Там дитина має якраз і привчитися до життєвих трудів. А крім того найде товариство своє, українське, набереться почуття, що вона не "безпритульний діпіст", а член великого та культурного народу, що має своє неостаннє місце у світі, а багато в дечому і поважно перевищає інших...

— О, не кажу я!? Зівсім ви разом із тим Пластом перевернете Івасеві в голові!

— . . . . . .

— Ов, що там таке сталося, пані Сясю?

— А от Микольцьо перевернув пальму в лівінґ-румі — просто на ошклєну шафку з порцеляною! — Ти драбуго, як я дістану тебе в руки!.. Вибачте, пані Асю, я до вас ще пізніше потелефоную...

чудова поезія, глибокі ідеї й високо драматична дія. Повісті: "Людина, що була Четвергом" (1908), "Наполеон із Ноттінг-Гіл" (1904), "Літаюча коршма" (1914), "Куля і хрест" (1910), "Жива людина", та інші. У всіх повістях Ч. заступає якісь противні духові часу ідеї (нпр. обстоює право на коршми всупереч абстинентам, не як оборонець п'янства, але як лицар життєвої радости). Треба признати, що повісті Ч. через оту свою тенденційність і парадоксальність — може найменш популярні, бо "нормальний" читач не любить, чи може радше: не розуміє справді поетичної фікції, в якій чималу ролю грають мало популярні ідеї. Врешті "сторії", короткі оповідання, переважно т. зв. детективні, які принесли Ч. найбільшу популярність. Ч. виявив себе тут творцем нового типу детективної сторії, що має не тільки цікаву фабулу для пересічного читача, але і з'єднує собі навіть читачів із високими домаганнями до літератури через велику поезію й рівночасно справді оригінальну й актуальну філософську підбудову. Поміж збірками детективних сторій Честертона найбільшою популярністю втішається п'ять томів сторій о. Бравна, в яких детективом виступає... католицький священик о. Бравн, що відкриває злочини не на те, щоб віддати злочинців у руки поліції, а щоб їх довести до каяття, чи бодай зрозуміти глибші причини їх злочинів. Назви тих збірок: "Невинність о. Бравна", "Мудрість о. Бравна", "Недовірство о. Бравна", "Тайна о. Бравна" та "Скандал о. Бравна". Розпочаті в 1911 році "Сторії о. Бравна" діждалися в самій протестантській Англії багатьох видань, а перекладено їх на численні мови культурного світу. В українській мові вийшли дві збірки п. н. "На невидимих стежках" (накл. Марійського Т-ва у Львові) та "Пригоди патера Бравна" (накладом совєтського Держвидаву). На жаль, усі перекладачі Ч. сторій на українську мову, зовсім не вважали на його високомистецький стиль та своєрідну мову, а совєтське видання визначається ще й тим, що Ч. ідеї в ньому пропущені а то й спотворені, а вступ неукраїнця О. Лейтеса зовсім фальшує ідеологію Честертона. Для зазнайомлення наших читачів із сторіями о. Бравна ми вибрали тут оповідання "Де сайн оф брокен сорд" (Знак зломаного меча) тому, що воно — хоч і відходить дещо від чистого жанру "кримінальної сторії", проте своїм поетичним стилем, підмалюванням атмосфери темного злочину й психіки персонажів високо переходить нпр. подібні сторії А. Конен-Дойла і ін. творців детективних сторій. Більше про цей жанр літератури найде читач у статті "Крайм сторійс" у моїй кн. "Книжки і люди" (1953, стор. 65-75). Про самого Честертона я писав іще в "Життю і Слові" (ч. I., 1948, стор. 33-43) у статті п. н. "Поет-журналіст".

Народився Ґілберт Кійт Честертон (Gilbert Keith Chesterton) 1874 р. в Кенсінґтон, помер 1936 р. в Бікенсфілд (Лондон). Цікава автобіографія вийшла 1936 року.

Характеризує творчість Ґ. К. Честертона Павло Гатвані ось як: "Книжки Честертона є лектурою для тих, що мають нерв для культури, для аскетів і революціонерів, для аристократів духа і проповідників. Вони релігійні і тому революційні, вони революційні і тому йдеться в них про люство". Характеристика досить правильна для Честертона, що був як письменник і людина фантастом і рівночасно ясним мислителем, дотепним інтелектуалістом і невблаганним критиком свого часу, а спосіб його думання вказує на радикальну незалежність від усяких часових псевдовелетнів літератури чи науки. Бароковий, парадоксальний гумор, живописна мова й стиль Честертона придають усьому, що він тільки представляє, нове обличчя та спонукують, навіть незгідних із його поглядами, до поважної застанови чи, нехай, схрещення шаблі з цим сталево-твердим характером поета, філософа, журналіста й борця-реформатора в одній особі "Джі-Кей-Сі."

Ґілберт Кійт Честертон

ЗНАК ЗЛОМАНОГО МЕЧА

Тисяча рамен лісу сіра, і мільйон пальців його сріблі. На темному, зелено-синьому, аж сивастому небі бліді зорі блистіли мов ломкий лід. І вся густим лісом крита й слабо заселена околиця скостеніла у гіркім діймавім морозі. Чорні прогалини між пнями дерев здавалися бездоннии чорними печерами якогось безсердечного скандинавського пекла, пекла незмірного холоду. Навіть квадратна кам'яна вежа церкви видавалася північно-холодною, якоюсь поганською, варварською вежею зміж морських скель Ісляндії. Чудно було в таку ніч розглядати кладбище. Та з другого боку може й варт було воно розглядин.

Підіймався цвинтар стрімко з мертво-блідого пустару ліса як горб чи збіччя зеленого дерня, що сіріло в світлі звізд. Більшість гробів була на збочі і стежка, що вела вгору до церкви, скидалася на ступені сходів. На вершку горба, плоскім і виднім місці, стояв пам'ятник, що зробив славним оте місце. Відбивався різко серед інших безобразних гробів довкілля, бо й був ділом одного з найбільших різьбарів модерної Европи, проте слава різьбаря передчасно забулася при славі мужа, що його зображав пам'ятник. Під доторком малого сріблистого олівця зір рисувався пам'ятник як масивна крицева подоба жовніра, що лежачи, склав сильні руки мов у довічній молитві, схиливши на кріса дужу голову. Поважне обличчя було бородате, чи, радше, мало бачки, на стару моду полковника Ньюкома. Накреслений кількома простими штрихами однострій модерного вояка. По правім його боці лежав меч із відломаним кінцем; з лівого боку була Біблія. В паркі літні пополудні приїздили туди вагонетки, повні американців і освіченіших підміщан оглянути намогильник; та навіть і тоді сприймали вони лісовий пустар із кремезною банею його церкви й кладовищем як місце дивно запущене й занедбане. У морозній же темряві серед зими можна було думати, що місце залишиться хіба самітнім під зорями. Проте, серед мертвоти лісу заскрипіли дерев'яні ворота і дві невиразні постаті, одіті в чорне, стали спинатися малою стежкою до гробівця.

Таке немічне було мерзле світло зір, що ніхто не простежив би при ньому мандрівників, хіба розрізнив, що обидва були одіті в чорне, один із

них надмірно великий, а другий (може через противенство) майже алярмово малий. Прийшли до великого нагробного каменя славного войовника й пристанули на кілька хвилин, пильно його оглядаючи. Вшир навкола не було ні людської душі, можѣ взагалі живого; і хворий мрійник може б і всумнився взагалі й у те, чи сам він людина. На всякий випадок, початок їх розмови виглядав чудним. Перше по хвилині мовчанки малий чоловік сказав до другого:

"Де сховає мудрець рінчака?"

А високий чоловік відповів низьким голосом: "На березі."

Малий притакнув та, по короткій мовчанці, сказав: "Де сховає мудрець листок?"

І мовив другий: "У лісі."

Знову мовчанка, а тоді високий поновив: "Думаєте, що коли мудрець має сховати діямант, чув хто колинебудь, щоб він ховав його поміж фальшивими?"

"Ні, ні," сказав малий усміхаючись, "лишім минуле минулому."

Став тупцювати змерзлими ногами хвилину-дві, тоді ж сказав: "Я не думав про все оте, а про щось інше, щось радше дивне. Засвітіть, будь ласка, сірника."

Великий чоловік пошукав у своїй кишені, потім шарнув і наче позліткою осяяло ввесь перід нагробника. Вирізані були на ньому в чорнім добре відомі слова, що їх читало побожно так багато американців: "Посвячено пам'яті генерала Артура лорда де Сейнт Клера, героя й мученика, що завжди перемагав, та й завжди ощаджував своїх ворогів, доки вони його підступно не вбили. Нехай Господь, на Котрого він завжди вповав, пішле йому нагороду й відомстить його."

Сірник упік палець великого, почорнів і скапав. Хотів засвітити другого, але малий товариш стримав його. "Буде, Флямбо, друзяко: я бачив, що хотів бачити. А радше: я не бачив, чого не хотів. А тепер треба нам зробити милю й чверть дороги до найближчої коршми, і подорозі спробую вам розказати все що знаю про те. Небеса відають, що чоловік повинен би мати вогонь і пиво, якщо наважиться розповідати таку історію."

Вони зійшли стрімкою стежкою вниз, примкнули за собою заржавілі ворота та, притупуючи ногами, сходили крутою мерзлою доріжкою серед лісу. Пройшли так може якої чверть милі, коли малий чолов'яга став знову говорити. Сказав: "Так, мудрий чоловік сховає рінчака на березі. Та що зробить він, коли там немає берега? Чи знаєте ви щонебудь про велику поразку Сейнт Клера?"

"Про англійських генералів я не знаю нічогісінько, отче Бравне," відповів великий, сміючись, "зате дещо більше про англійських полісменів. Знаю тільки, що ви тягали мене до-нехочу довго по всіх гробницях цього мужа, в яких він має бути. Можна би подумати, що він похований бодай у шости різних місцях. Я бачив пам'ятник Сейнт Клера у Вестмінстерському абатстві; я бачив вершника Сейнт Клера при Набережній; я бачив медальйон генерала Сейнт Клера при вулиці, де він народився, і другий на вулиці, де він жив; а тепер ви тягнете мене в таку пітьму до його домовини на якесь сільське кладбище. Скажу вам, що ця його славна особа починає мене вже гірко томити, особливо ж тому, що навіть і не знаю, хто взагалі він такий був. За чим ви властиво полюєте по всіх отих гробах і пам'ятниках?"

"Шукаю одного тільки слова," сказав о. Бравн. "Слова, що його тут нема."

"Добре," відповів Флямбо, "так може розкажете мені дещо про те все?"

"Мушу поділити історію на дві частині," завважив священик. "Перша це та, яку кожний знає; а там і те, що знаю тільки я. Ну, те, що кожний знає, коротше й просте, проте зовсім незгідне з правдою."

"Ви праві," сказав великий муж, що його звали весело Флямбо. "Зачнім отже з неправдивого кінця. Зачнім від того, що кожний відає, а що проте неправдиве."

"Якщо воно не вповні неправдиве, то на всякий випадок дуже недостатнє," продовжував о. Бравн; "в обличчі факту, що все, що публика знає, зводиться до такого: Публика знає, що Артур Сейнт Клер був великим і вдалим англійським генералом. Публика знає, що по його успішних походах в Індіях і Африці, став він начальним вождем проти Бразилії, коли великий бразилійський патріот Олів'єр подав був нам свій ультимат. Публика знає, що з тієї нагоди Сейнт Клер заатакував дуже малими силами велику армію Олів'єра та, по завзятім опорі, дістався в полон. І відомо ще, що полоненого Сейнт Клера, на обурення всього світу, найшли повішеного на найближчім дереві. Найшли його там зараз після відходу бразилійців, а до карку висільника був прив'язаний його зломаний меч."

"І ця популярна історія не відповідає правді?" — піддав Флямбо.

"Ні," відповів спокійно його друг; "ця історія тільки близька правди, коли брати її такою, як вона йде."

"Гадаю, що вона близька дійсності!" сказав Флямбо. "А коли загально відома історія правдива, то де ж тут тайна?"

Пройшли вони ще попри добрих кілька сотень сірих мов духи дерев, заки малий священик відповів. Підніс угору палець, мов для кращої надуми, і сказав: "Тайна тут у тайні психіки. Чи, радше, це тайна двох психік: у цій бразилійській зустрічі двох преславних мужів новочасної історії спосіб їх поведінки йде в розріз із їхніми характерами. Подумайте тільки: Олів'єр і Сейнт Клер, обидва були лицарі, стара правда, але безсумнівна, це була боротьба наче між Гектором і Ахілем. Ну, та що ви скажете на те, що тут Ахіл виявив себе трусом, а Гектор підступним?"

"Продовжуйте," сказав нетерпляче великий, коли оповідач підніс палець удруге.

"Сер Артур Сейнт Клер був жовніром старого релігійного типу, типу, що зберіг нас усіх під час повстання," продовжував о. Бравн. "Він був радше людиною обов'язку, а не пориву; та при всій своїй особистій відвазі, був безсумнівно розважним полководцем, якого особливо обурювало непотрібне марнування жовніра. А проте в останньому своєму бою він поступив так, що й дитина побачила б абсурдність такого чину. Не треба бути полководцем, щоби побачити, що все тут було безладне й супротивне; так, як не треба бути стратегом, щоб виминути автобус. Отже перша тайна: що

сталося з розумом англійського генерала? А друга загадка: що сталося з серцем бразилійського генерала? Можна називати президента Олів'єра мрійником чи шкідником, але навіть і вороги його годилися в поглядах, що він був великодушний наче блудний лицар. Кожного полоняника пускав на волю, а то ще винагороджував. Люди, які справді були йому ворожі, відходили від нього зворушені його простотою й лагідністю. Чому ж, до біса, мав би він один цей раз у своєму житті бути так по-чортівськи мстивим, і то саме в тім однім зударі, що навіть і не зранив його? У тому саме й сук. Один із найрозсудливіших у світі мужів діє мов безрозумний ідіот. Один із найліпших мужів світу діє як чорт без причини. Такий короткий зміст моєї довгої мови і його подаю тобі, хлопче, під розвагу."

"Ні, цього не зробите," відповів здригаючись другий. "Віддаю вам усе те назад, і дуже прошу, розкажіть мені самі все до-кінця."

"Гаразд," погодився о. Бравн, "воно не було би правильно казати, що враження публики такі, як це я представив, і не додати до цього двох подій, що зайшли від того часу. Не скажу, щоб вони кидали нове світло на справу, ніхто не набереться від них більшого глузду. Проте вони кидають новий рід затемнення, кидають затемнення в новому напрямі. Перша подія така. Домашній лікар Сейнт Клера, посварився з його рідною й оприлюднив ряд напастливих статтей, у яких пише, що покійний генерал був релігійний маніяк, але як далеко ця розповідь не пішла б, виходило з неї, що генерал був тільки трохи більш релігійною людиною. Так чи йнакше, справа притихла. Кожний бо знає, що Сейнт Клер мав у собі багато з дивацтв пуританського пієтизму. Друга подія вже більш приковувала увагу. У нещасним запропащенім полку, що пішов був у необдуманий наступ при Чорній Ріці, служив теж якийсь сотник Кійт, який у тому саме часі заручився з донькою Сейнт Клера, опісля й оженився з нею. Він був одним із тих, що попали в полон Олів'єра, в якім його, як і всю решту, за виїмком генерала, щедро обдаровано й зараз же випущено на волю. Отже яких двадцять років опісля цей чоловік, уже як підполковник Кійт, оприлюднив своєрідну автобіографію п. н. "Британський старшина в Бурмі і Бразилії." Але на тім її місці, де читач нетерпляче шукає звіту, що пояснив би тайну поразки Сейнт Клера, може найти тільки наступні слова: "В усій цій книжці я представив речі так, як вони проходили, бо вважаю давню славу Англії вистачальною, щоб сама могла себе боронити. Виїмок, що його я зробив від тієї засади, торкається поразки над Чорною Рікою, та мої рації тут, хоч наскрізь приватні, всетаки чесні й конечні. Але для збереження доброї слави двох славних мужів мушу дещо від себе додати. Закидують генералові Сейнт Клерові з-приводу тієї поразки вождівську неспосібність, проте я, як свідок можу впевнити вас, що наказаний ним наступ, хоч і не зрозуміти його якслід, був одним із найбільш блискучих і кмітливих у його житті. Знов же президентові Олів'єрові закидують у звіті цеї події дику несправедливість. Думаю, що повинен я це честі мого ворога засвідчити, що він поступив у тій події навіть більш, як великодушно. Щоб сказати більш зрозуміло, можу впевнити моїх земляків, що ні Сейнт Клер не був дурнем, ані Олів'єр брутальом, хоч так воно виглядає. То все, що можу сказати, і ніяка людська сила не спонукає мене додати до цього хоч одне слово більше."

Великий, морозний місяць, мов блискуча снігова куля, став приглядатися їм крізь плутанину галуззя і при світлі його оповідач міг відсвіжити свою пам'ять текстом споминів сотника Кійта зі сторінки друкованого паперу. Коли ж він її зложив та сховав назад до кишені, Флямбо по-французьки підніс свою руку вгору.

"Заждіть хвилину, заждіть хвилину," крикнув схвильовано. "Думаю, що зараз же зможу відгадати загадку."

Тяжко дишучи, йшов він уперед, схиливши чорну голову й волів карк вперед, як змагун, що здобуває мету. Малий священик, якого це бавило й цікавило, намагався з деяким трудом додержати підтюпцем кроку Флямбо. Якраз перед ними розступилися наліво й направо дерева і проклалася доріжка вділ почерез ясну місячну долину, щоб згубитися знов мов крілик серед чорної стіни лісу. Вхід до лісу одалік скидався малим та круглим, мов чорна прогалина тунелю. А ліс лежав від них усього яких сто ярдів і відкрився нагло мов печера, заки ще Флямбо знову став говорити.

"Маю вже," гукнув він нарешті, вдаряючи об стегно великою рукою. "Чотири хвилини думання, і я сам зможу оповісти вам цілу ту історію."

"Гаразд," погодився його приятель, "кажіть."

Флямбо підняв голову, але знизив голос. "Генерал сер Артур Сейнт Клер," почав, "походив із роду, в якім божевілля було дідичне, і все його старання йшло в тому напрямі, щоб скрити це перед своєю донькою і, пізніше, якщо піде, перед своїм майбутнім зятем. Правильно чи ні, коли йому здавалося, що катастрофа вже близька, він рішився на самогубство. Та звичайне самогубство рішив він закрити в жахливім задумі. Коли наблизився бій і рівночасно захмарився його розум, він, в останній хвилині рішився посвятити державний обов'язок власній приваті. Стрімголов кинувся в бій, надіючися впасти від першого пострілу. Та коли побачив, що жде його тільки полон і неслава, підложена в його розумі бомба трісла, він зломив свій меч та повісився."

Вп'ялив зір у сиву фасаду лісу перед собою з чорною прогалиною в нім, у яку вела їх стежка, мов до гробу. Було щось грізне в цьому наглому спаді стежини і це так оживило в ньому візію трагедії, аж здригнувся.

"Страшна історія," відізвався священик, схиливши голову, "але недійсна історія."

І відкинув голову назад, мов у розпуці та крикнув: "Ох, як хотів би я, коби воно так було."

Високий Флямбо звернув обличчя до нього й відкрив широко очі.

"Ваша історія чиста," говорив голосно о. Бравн, глибоко зворушений. "Солодка, чиста, чесна історія, отверта і ясна, як оцей місяць. Божевілля й розпука — це ще досить невинні речі. Але там були речі гірші, Флямбо."

Флямбо глянув дико вгору на викликаний саме місяць. На його срібнім тлі з місця, де він стояв, схрестився якийсь кривий пень неначе чортів ріг.

(Продовження буде)

Володимир Дорошенко

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ — ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ, ПОЛІТИК І ПУБЛІЦИСТ

Палкий патріот, а до того чоловік живої, експансивної вдачі, Мих. Грушевський не міг, розуміється, обмежитися виключно науковою й літературною працею. Він надто близько брав до серця всі явища українського національного життя, щоб замкнутися в тиші кабінету.

Працювати Грушевському судилося як у Галичині, куди його покликано в 1894 р. на катедру історії України й де він пробув цілих 20 років, так і на Великій Україні, від року 1905-го, коли з першими громами революції послабшав царський режим і настала змога й для вільнішого розвитку українського руху.

А що умови цієї праці були різні, то краще розглядати її окремо для Галичини й Великої України. Почнемо з першої.

1. Громадська праця М. Грушевського в Галичині

Вже невдовзі по прибуттю до Львова включається Грушевський також у громадське життя Західньої України і виступає з публічними доповідями на літературні й громадські теми, пише статті на ці теми в місцевій пресі ("Діло", "Літ. Науковий Вістник" та ін.), а врешті бере й особисту участь у практичній політиці, ставши в 1899 р. разом із Франком, одним з основників галицько-української національ-демократичної партії, якій судилося стати чоловою, провідною партією на Західній Україні, та заступником її голови.

Заразом із розгорненням своєї діяльности в Галичині, переймає Грушевський по Михайлові Драгоманову, який умер у липні 1895 р., його ролю посередника між Галичиною і Східньою Україною, як відпоручник останньої.

Тепер саме він, як давніше Драгоманів, стає речником інтересів Західньої України перед Києвом та свого роду львівським амбасадором для Наддніпрянщини.

Але Грушевський, як і Франко, недовго пробув у рядах заснованої з його ініціятиви й помічю партії і вже незабаром виступив із неї, не погоджуючися з австрофільською лінією політики її керманичів, на яку штовхала їх з одного боку польська супремація в краю, що закидала галицьким українцям москвофільство й нельояльність супроти держави, а з другого антиукраїнська постава царату.

З одного боку, він у низці статтей, друкованих у "Літературно-Науковому Вістнику" відгукується на злобу дня, на ті, чи інші потреби й болячки, що їх висувало життя, піддаючи гострій критиці недоліки та подаючи свої ради, а з другого, бере чинну участь у тих громадських організаціях, що ставляли собі за завдання усунути ті недоліки. Тут передовсім слід згадати заслуги Грушевського на полі українського шкільництва в Галичині. Він багато поклав праці над розбудовою середньої освіти, як голова Товариства Учителів середніх і вищих шкіл "Учительська Громада" (1908 р.) та голова "Крайового Шкільного Союзу" (1908 р.).

Грушевський був гарячим пропаґатором заснування приватних українських гімназій і не переставав вияснювати в пресі потребу й вагу рідного середнього шкільництва та взивати громадянство складати жертви передусім на його розбудову. Тодішній провід галицького громадянства великої ваги надавав збудуванню у Львові українського театру й заохочував громадянство до датків на цю ціль і тому вже на цьому ґрунті повстав у нього конфлікт із Грушевським.

Не забував Грушевський і про вищу освіту та раз-у-раз клав на серце українським послам галицького Крайового Сойму й віденського парляменту порушувати в своїх виступах справу українських катедр на львівському університеті та заснування окремого українського університету. Подавав він і їм і до центрального австрійського уряду відповідні меморіяли від НТШ в університетській справі.

Та не меншу вагу, поза цією активною громадською працею, мали його критичні статті про галицьку політику, в яких він намагався все українське національне життя в Галичині схопити у ввесь ріст, проаналізувати й вивести його на ширшу воду, вказуючи йому належний шлях.

Стоячи з боку, він, як перед тим Драгоманов, міг обхопити очима цілий ліс, коли політики бачили лише дерева. В основі всіх критичних статтей Грушевського лежала вимога постійних, тривких підстав для всієї політичної діяльности, — вимога принципіяльности у веденні політики. Головним закидом, який він не переставав підносити проти політичної діяльности керманичів "Народного Комітету" (так звалася управа національ-демократичної партії), був саме брак принциповости в їхній політиці. Грушевський рішуче повставав проти всякого політичного махерства, яке не дає ніяких суттєвих успіхів.

Промовляючи до українських послів, вибраних до парляменту в перших виборах на підставі загального голосування, він підкреслював, що і в уряду й серед інших політичних партій у парляменті здобудуть вони пошану для українських домагань тільки безнастанним, смілим і відкритим зазначуванням становища свого народу та послідовним, принципіяльним напрямом своєї політики. Тільки така політика, — казав він — може з'єднати їм пошану й авторитет, а далі принести й поважні осяги. І це далеко важніше, ніж якісь дрібні успіхи політичного махерства або неусправедливленого нашим політичним становищем опортунізму (пор. статтю "Два роки галицької політики").

Грушевський проводить різку границю між принциповістю й доктринерством. Ніякий практичний політик — писав він — не схоче зробити з свого народу, з свого громадянства мученика ідеї, розпинати його на хрест якоїсь абстрактної теорії, жертвувати його живими, реальними інте-

ресами для якоїсь доктрини. Але не досить мати охоту, треба мати змогу вести реальну політику в кращому значенні цього слова, себто здобувати дійсні, реальні вартості своєму народові, не окуплюючи їх ціною народної честн й гідности або зрадою основних підстав народного життя, не платячи за здобуте в одній ділянці тяжкими, суттєвими уступками в інших ділянках народних інтересів ("Реальна політика на галицькому ґрунті").

Грушевський раз-у-раз повставав проти коншахтів і угод за будь яку ціну.

Другий важкий закид, що його робив він керманичам галицько-української політики, той, що вона конспіративна, закулісова, а зовсім не народна, не демократична. Він домагався не дрібних уступок, а основної зміни системи, повної рівноправности українського населення Галичини. І поки уряд не стане на цю позицію, доти не йти з ним на жадні угоди за якісь там уступки. Закидав Грушевський українським парляментарним послам, що вони не вміють використовувати нагод та рятували нераз уряд із халепи задурно. Третій закид той, що політики-головачі люблять прикривати всі свої — більші й менші — заходи особливою таємничістю, усуваючи свою діяльність з-під контролі загалу та вороже ставляться до хоч би найдрібніших завваг і порад збоку громадянства. Посли намагаються стати незалежними від своїх виборців, а посольські віча й наради комітетів зводяться на безкритичні похвали та заяви одобрення. Закидав Грушевський галицьким політикам вузько-провінціяльний характер їхньої політики, що не оглядається на інтереси всього українського народу, брак всеукраїнського підходу.

Оце провідні думки статтей Грушевського. Більшість їх зібрана в окремій брошурі під наголовком "Наша політика" (1911 р.) Влучність цих думок признавали й самі вдумливі галичани. Так, проф. Мирон Кордуба, оцінюючи "Нашу політику" Грушевського п'ять років по її появі, хоч і не годився з деякими поглядами Грушевського, проте зазначав, що "основним, провідним думкам і виводам годі відмовити признання. Що більше, приходиться просто подивляти ту геніяльну інтуїцію автора, яка йому позволила вже перед шістьома роками немов передчути ту катастрофу, яка тепер постигла нашу політику. Бувають виїмкові книжки, які з часом не тільки нічого не тратять зі своєї інтересности, а противно, все більше стають актуальними. До таких книжок причислюємо "Нашу політику" Грушевського[1])". Те саме каже й другий автор, покійний голова НТШ, проф. Іван Раковський у своїх спогадах про Грушевського, стверджуючи, що в "Нашій політиці" висловив він "багато цінних уваг, з яких, на жаль, наші "практичні" політики не скористали, вважаючи їх теоретичними висновками вченого"[2]).

[1]) Див. М. Кордуба, Грушевський про "нашу політику". Вістник Союзу Визволення України" (Відень) 1916, ч. 67 (3. XII), ст. 787.

[2] Д-р Іван Раковський, Проф. М. Грушевський у Львові. Альманах Укр. Нар. Союзу на 1952 рік, ст. 86.

Вихід "Нашої політики" вивів із рівноваги керманичів "Народного Комітету" саме за болючу влучність її критики, тож у відповідь на неї видав комітет анонімову книжку "Наша політика і проф. Грушевський", написану, на жаль, одним із колишніх учнів і звеличників Грушевського, в якій автор замість річевого спростування його критичних завваг, виступив з різного роду наклепами, що ображали честь і гідність Грушевського.

Врешті розходження між Грушевським і верхівкою галицько-української національ-демократичної партії дійшло до того ступня, що вона рішила позбутися його з краю. Першим кроком до цього були заходи Народного Комітету не допустити, щоб чергові загальні збори Наукового Товариства ім. Шевченка, що мали відбутися влітку 1913 р., вибрали Грушевського знову головою. Та хоч ці заходи не увінчалися успіхом і збори великою більшістю обрали його на голову товариства, він сам відмовився від головування через вибір до Управи НТШ кількох його противників.

Знеохочений, він хотів лише дослужити до емеритури в університеті й перенестися на стало до Києва. Перша світова війна перекреслила ці пляни. В її результаті Грушевському довелося покинути Галичину скоріше, ніж він думав.

Дуже влучно оцінив працю М. Грушевського на галицько-українському ґрунті, проф. Ол. Лотоцький. У своїх спогадах ("Сторінки минулого", ч. 2, 1933 р.) писав він: "Участь Грушевського в життю Галичини мала значення епохальне, — і без тої участи вона не дійшла би до того культурного стану, якого досягла за час перебування там Грушевського" (ст. 152).

2. Громадська праця М. Грушевського на Великій Україні

Перша російська революція 1905 року скинула кайдани з українського слова і взагалі дала змогу вільнішого українського національного розвитку — культурного й політичного. З цього скористав М. Грушевський, щоб перенести на Наддніпрянщину здобутий ним у Галичині досвід і методи національної праці. В 1905 році включається Грушевський у ряди заснованої тоді, другої після Революційної Української Партії — демократичної, перезваної після злуки з радикальною — радикальною демократичною і друкує в Літ. Науковому Вістнику її програму. Це була на той час легальна партія, що до здійснення своєї програми йшла шляхом реформ і цим нагадувала галицько-українську національ-демократичну й російську конституційно-демократичну партії. В проводі нової партії стояли визначні діячі старшого покоління, як от Ілля Шраг, Михайло Комаров та ін., але Грушевський завдяки своїй енергії дуже скоро вибився наверх і став признаним керманичем українського національного руху на Наддніпрянщині, репрезентованого українськими конституціоналістами. Бурхливий розвиток політичних подій того часу велико сприяв його висуненню на перше місце.

Грушевський бере діяльну участь у політичному житті, пише статтю за статтею до російських

поступових газет ("Сын Отечества", "Наша Жизнь", "Страна", "Речь", "Русские Ведомости", "Киевские Отклики"), вияснюючи українські національні потреби й домагання. А коли в 1 і 2-ій Державній Думі зорганізувалися клюби (громади) українських послів, він перебуває в Петербурзі й керує їхніми виступами. Головно його заходами зорганізувалася досить поважна фракція автономістів-федералістів, яка стояла за перетворення російської держави на федеративних основах і піддержувала автономічні домагання українців та інших "інородців".

В органі 1-ої думської громади українських депутатів "Украинский Вестник", що видавався московською мовою для інформації в українських справах різнонаціональної інтелігенції царської імперії, містив Грушевський керівні статті на різні теми тогочасної української політики.

Збірку своїх статтей, друкованих по московськи, видав Грушевський окремою книжкою під наг.: "Освобождение России и украинский вопрос" (Петербург 1907 р.). Вони в великій мірі причинилися до вияснення не тільки російській інтеліґенції, але й своїм таки змосковщеним землякам української проблеми, потреб і завдань українського руху та поруч із його московським "Нарисом історії українського народу" мали великий вплив на розбудження серед останніх української національної свідомости. В 2-му виданні цього "Нарису" дав проф. Грушевський окремий розділ про українські потреби й домагання в Росії, який випустив і окремою брошурою під наг. "Украинство в России, его запросы й нужды" (Спб. 1906).

А рівночасно друкує Грушевський низку статтей на теми дня української політики і для свідомого національно наддніпрянського громадянства, як в "Літературно-Науковому Вістнику", так і в київських щоденниках, спершу в "Громадській Думці", яка почала виходити з кінцем 1905 р., а після її заборони — в "Раді". В них він передусім сильно обстоює єдність розділених кордонами українських земель, накликаючи земляків підпорядковувати ріжниці, що їх ділять, єдиній цілі — національному розвиткові. В такому всеукраїнському єднанні, в спільній праці всіх частин української землі бачив Грушевський єдиний шлях до цього розвитку. Все те, що стоїть на перешкоді всеукраїнській єдности, що її розбиває, він нещадно поборює. Не милуючи галицького "рутенства", сильно картає Грушевський і байдужість наддніпрянських земляків до пекучих потреб рідного народу, їх недбальство. Він хоче, щоб українці стали нацією, а не паріями серед інших народів. І виховував громадянство у національному дусі.

Оцих своїх статтей — з одного боку інструктивних, у яких роз'ясняв різні проблеми української політики, а з другого — критичних, в яких виказував хиби земляків, — не переставав Грушевський друкувати аж до вибуху революції 1917 року. Ще й на засланні містив він статті на біжучі теми українського життя в "Украинской Жизне" 1915-16 рр. та в "Проміні", українськім часописі, що виходив у 1916-17 рр. в Москві.

Але тільки частину своїх статтей випустив проф. Грушевський окремою збіркою під наг. "З біжучої хвилі" (Київ 1907), а більшість їх на жаль спочиває й досі в річниках "Літературно-Наукового Вістника", а тимчасом вони дуже важливі для пізнання, як розв'язував Грушевський різні проблеми, що їх ставляло життя перед 1-шою світовою війною, які завдання ставляв він перед українським громадянством, що боронив, а що осуджував. А їх високо оцінив навіть такий суворий суддя, як С. Єфремов, до речі дуже неприхильний до особи Грушевського. "Публіцистичні праці Грушевського — каже він у своїй "Історії українського письменства" — викликають великий інтерес як самими темами, так і цікавим, живим трактуванням їх. Питання національного життя автор завсіди ставить з національного штандпункту, але разом і на підставі того широкого світогляду, який дає Грушевському його велика історична освіта і всесторонні знання. Ці прикмети публіцистичних праць Грушевського ставлять його на чільне місце в нашій новішій публіцистиці і в багатьох питаннях роблять з нього духового провідника сучасного українства, як і об'єкт, з другого боку, тих безупинних нападів, що стрічає українська ідея в ворожому таборі"[3]).

3. Справа самостійности й федерації в українській політиці перед 1-ою світовою війною і позиція Грушевського перед 1-ою світовою війною

Розуміється, мусимо ми оцінювати публіцистику Грушевського з історичної перспективи, а не з того стану національного розвитку, до якого дійшли по їх написанні.

Візьмімо хоча б, напр. справу самостійности України. Самостійна Українська Держава була у тому часі для величезної більшости нашої свідомої інтеліґенції, а не то для широких народних мас, тільки ідеалом, далеким від здійснення. В усякому разі тодішні наші діячі по обох боках Збруча ніяк не припускали можливости здійснення його не тільки за їхнього життя, але й за життя їхніх дітей.

Адже ж могло це чудо статися лише в результаті одночасного розбиття двох могутніх окупаційних потуг — імперій російської й австрійської, а цього ніхто не міг собі припустити — такою фантастичною річчю воно видавалося.

Отже, приймаючи приналежність розділених частин української землі до однієї й другої держави, як твердий факт, наші провідні політики змагали до поліпшення життя народу в межах цих держав шляхом еволюції останніх у напрямі щораз більшої їх демократизації, яка давала б народним масам щораз більшу змогу самим порядкувати своїми справами.

---

[3]) Див. "Історія укр. письменства", т. II, Київ-Ляйпціґ 1919, ст. 240-241. Єфремов коротко, але докладно переповідає зміст публіцистик Грушевського та їх оцінює і до цих сторінок його "Історії" відсилаю цікавих читачів, які не мають змоги переглядати відповідні річники "ЛНВ".

Вершком політичних домагань керівних партій і в Галичині і на Великій Україні було здобуття національної автономії в межах даної держави.

На Великій Україні з огляду на національну несвідомість не тільки широких народних верств, але й інтелігенції, навіть справа автономії видавалася надто смілим домаганням. Отже нашим провідникам, в тім і Грушевському доводилося провадити широку освідомну роботу й політичну й культурну, доводити потребу українського шкільництва від народнього до вищого й націоналізації громадських та державних установ арґументами педагогічної натури та мотивами піднесення матеріяльного добробуту народу. При цьому доводилося оборонятися перед закидами державного сепаратизму і взагалі шкідливости для держави українських домагань.

Цю освідомну роботу провадив на Східній Україні в великій мірі саме Грушевський у цілій низці статтей на теми шкільництва та народної самоуправи. Щоб уникнути репресій російського уряду й не перелякати й російського громадянства маривом сепаратизму, доводилося доказувати не тільки нешкідливість українського руху для держави, але навіть його корисність. Мовляв, навпаки, репресії над українським словом та взагалі перешкоди для вільного розвитку українства в Росії, тільки розхитують державну єдність, сприяють сепаратизмові. А українці, мовляв, зовсім не мислять про якусь державну незалежність, але прямують до вільного життя в федеративному зв'язку з Росією.

Очевидно, ідеалом і Грушевського і його однодумців була вільна й незалежна Україна, й вони багато зробили для поширення української національно-політичної самосвідомости на Україні, але беручи до уваги реальні обставини, вони цілком щиро говорили про свою льояльність до держави, яку федерація може тільки зміцнити.

В своїй статті "Крячуть ворони" (у ЛМВ, 1907 р.) писав Грушевський таке:

"Бігство українського слова в австрійський Єгипет від гоненій великих і малих бюрократичних Іродів, розуміється, могло тільки ослабити моральні зв'язки українського національного руху з великоруським життям. На се вказувано і з великоруської сторони, що сей перехід центру українського національного руху до Львова з становища моральної єдности "русских народностей" був дуже сумним і шкідливим наслідком системи гоненій... тим, що загострив відносини — властиво ослабив моральні зв'язки, бо про якусь ворожнечу проти великоруської культури зі сторони українства хоч би й закордонного, загалом кажучи, не може бути мови. Перенесення культурної української роботи зі Львова до Києва з становища скріплення моральних зв'язків всі приятелі "Єдинодушія" в Росії повинні були б якнайщиріше привітати"... "**Одність держави, а не централізм!** Моральні зв'язки "Єдинодушія", а не національна нівеляція! Союз свобідного розвою, а не визиск одних на користь других!"

Це був ляйтмотив усіх публіцистичних статтей Грушевського — оборона українського руху в Росії перед всякого роду обвинуваченнями в його політичній "неблагонадійності".

Грушевського російські чорносотенці називали мазепинцем, батьком мазепинського руху на Україні й домагалися від уряду всяких скорпіонів на його голову. А він на ці обвинувачення відповідав, що він зовсім не мазепинець, а богданівець.

В статті "Виговський і Мазепа" (ЛМВ, 1909, кн. 6) вказує Грушевський на фатальні наслідки для самого російського народу царської політики на Україні після Полтавської битви. Коли б не ця політика, то на "місце одної сцентралізованої держави, обтяженої безконечними "сепаратизмами" і національними питаннями з односторонньо розвитою енергією імперіялізму, що привів кінець кінцем не тільки до повного спустошення саму державну народність, але й саму державу поставив на краю пропасти, — ми, може, були б тепер свідками чи горожанами ліпше організованої великої східньо-европейської федерації, урівноваженої і сильної, яка б силою своїх внутрішніх прикмет могла притягнути цілий ряд земель, які зісталися навіки за границями централізованої Росії" (ст. 427).

Очевидно, Грушевський відхрещувався від проповідуваного д-ром Дм. Донцовим сепаратизму й був лихий на галицько-українських політиків і за їх надто підкреслене австрофільство і ще більше за їх перехвалки про ніби то сильні сепаратистичні течії на Великій Україні, бо вважав, що все це шкодить українству на Наддніпрянщині, викликуючи підозру й репресії уряду.

Свої антисепаратистичні думки висловив Грушевський зовсім ясно в статтях, присвячених балканським справам у ЛМВ, 1913 р. (див. кн. 1 і 9). Але виступаючи проти сепаратизму, він рівночасно перестерігав російських політиків перед мертвотною централізацією. В одній із цих статтей ("В балканськім атитакті", ЛМВ, 1913, кн. I) вказував Грушевський на приклад розгромленої балканськими народами конституційно-ліберальної Туреччини, ліберальні провідники якої, "молодотурки", ввесь час оперували ідеєю "загально турецької" отоманської нації, не вважаючи на вимоги національностей. "Дійсної свободи не можна скомбінувати з охороною централізму і національної нівеляції, з пережитками централістичного режиму і панування державної народности"...

"Мені ясно — писав Грушевський далі, — що й російські поступовці не здають собі справи, як багато в них під конституційною верствою, під щирими змаганнями до політичної свободи лежить пережитків московських і петербурзьких часів, традицій завойовань і "слави, купленої кров'ю", і всяких "історичних завдань і традицій" (ст. 105-106).

Розгортаючи свою політичну діяльність на Україні, Грушевський шукав союзників у боротьбі з царським централізмом серед впливової російської конституційно-демократичної партії, програма якої ще найбільше була зближена до програми української радикально-демократичної партії. В рядах кадетів, як загально називали в Росії членів конституційно-демократичної партії, — було багато

українців, навіть відомих патріотів, як напр. проф. Микола Василенко і ін.

Грушевський дуже покладався на співпрацю з кадетами і не раз, спільно з іншими провідними українськими діячами — Вол. Леонтовичем, Є. Чекаленком, Вол. Шеметом та ін. — відбував з ними наради й конференції.

В виборах до Державної Думи українські демократи завжди йшли в одному блоці з кадетами. Визначні діячі конституційно-демократичної партії на чолі з своїм головою, відомим проф. Павлом Мілюковим навіть приїздили до Київа на наради з нашими діячами, але Грушевський у висліді цих нарад сильно розчарувався і в кадетах взагалі і в Мілюкові зокрема, як колись Франко в польських поступовцях та людовцях.

Вираз своєму розчаруванню дав він у статті "Українська дебата" ЛМВ, 1913, кн. 7), в якій висловлює думки українського наддніпрянського громадянства, знеохоченого крутійством кадетів в українській справі, які ще від 1906 року виявляли таку "здержливість" супроти українського питання, такий на них був слідний вплив всяких ворожих українству арґументів і міркувань на тему його безґрунтовности, фантастичности, виключности і т. д., які голосно виставлялися в правих органах і тихенько повторювалися в кругах поступових"... Дальше замовчування українського питання при всякого роду програмових і декларативних промовах протягом першого півріччя 4-ої Думи ствердило в багатьох (українців) переконання, що від кадетських кругів абсолютно нічого доброго не можна українцям сподіватися".

Таке наставлення кадетів — пише далі Грушевський — спричинило наближення українців до лівої групи — "трудовиків", а на всяких порозуміннях із кадетами, мовляв, раз уже поставлений хрест".

Проте — додає він — тісніші відносини до трудовицької групи ніяким чином не мусіли собою виключати ближчих відносин з кадетською групою, скоро тільки вона оцінила б відповідніше вагу національного питання в Росії і вагу українського питання в комплексі національних питань".

Рівночасно з розчаруванням у кадетській помочі відходив Грушевський від них і ідеологічно. І коли в 1913 р. він наблизився до трудовиків, то рік пізніше, як сам признавався в розмові зо мною, схилявся вже до соціялізму й уважав за найбільш приємливу для себе програму російської народно-соціялістичної партії.

Проте з українською демократично-радикальною партією, яка по забороні Столипіном політичних партій діяла під фірмою ТУП (товариство українських поступовців), він не зривав, а також не тратив віри в російську демократію. Він і далі покладав надію на вільне життя автономної України в оновленій російській державі, перетвореній у вільну федеративну спілку.

Вибух 1-шої світової війни не змінив позиції Грушевського в цьому питанні, тимбільше, що він і давніше висловлювався проти орієнтації на Австро-Німеччину, а розвиток війни ставляв у сумнів поразку Росії з огляду на силу її західних союзників.

Прибувши з Криворівні до Відня й побачивши, що війна затягається, виїхав Грушевський до Італії, щоб краще зорієнтуватися в ситуації. Тут він стрінувся з деякими російськими поступовими політиками, що їх захопила закордоном війна, й, очевидно, мусів із ними радитися про становище в Росії після війни. Про ці розмови згадує відомий російський журналіст Михайло Осорґін, закордонний кореспондент ліберальної московської газети "Русские Ведомости", в своїх спогадах під наг. "Встречи" в російській еміґрантській газеті "Последние Новости" (1933, 10 (IV).

Він каже, що з Грушевським вони договорилися до федерації. "Менше — було для нього неприємливе, більше — видавалося мені смішним".

(Далі буде)

КНИЖКА ВЧИТЬ, РОЗРАДЖУЄ, ВИХОВУЄ!

ВИДАВНИЦТВО "ГОВЕРЛЯ"

Читайте історичні повісті і романи!

1. П. Куліш: **ЧОРНА РАДА,** романхроніка — — — — — — — — — — — $2.00
2. О. Стороженко: **МАРКО ПРОКЛЯТИЙ** — — — — — — — — — — — — $1.00
3. А. Чайковський: **ОЛЕКСІЙ КОРНІЄНКО,** 3 томи (трилогія), дуже цінне! Все за — — — — — — — — — $4.50
4. А. Чайковський: **СОНЦЕ ЗАХОДИТЬ** істор. повість — — — — — — — — $1.50
5. А. Чайковський: **ЗА СЕСТРОЮ,** історичне оповідання — — — — — — $1.00
6. М. Гоголь: **ТАРАС БУЛЬБА,** ілюстр. $1.50
7. О. Назарук: **РОКСОЛЯНА,** іст. пов. $2.50
8. Ю. Опільський: **ВОВКУЛАКА,** історичне оповідання — — — — — — — $1.00
9. М. Загірня: **ТИМІШ ХМЕЛЬНИЧЕНКО,** істор. повість — — — — — — — $2.00
10. М. Загірня: **ГЕТЬМАН САГАЙДАЧНИЙ** — — — — — — — — — — — $1.00
11. В. Будзиновський: **ПІД ОДНУ БУЛАВУ!** — — — — — — — — — — $1.00
12. А. Кащенко: **З ДНІПРА НА ДУНАЙ** $1.00
13. А. Кащенко: **НАД КОДАЦЬКИМИ ПОРОГАМИ** — — — — — — — — — $0.25
14. Ю. Опільський: **ІДУ НА ВАС!** — — $1.00
15. В. Будзиновський: **ПРИГОДИ ЗАПОРОЗЬКИХ СКИТАЛЬЦІВ!** (чудова повість!) лиш — — — — — — — — $2.00

Замовлення і належність шліть до:

"H O W E R L A"

41 E. 7th St., New York 3, N. Y.

П. С.: Хто покличеться на це оголошення — одержить подарунок!

„МОЯ ПРЕКРАСНА ПАНІ"

(За Арт Бухвальдом[1])

Ми завжди з цікавістю нав'язуємо балачки з цими французами, що саме повернулися з Америки. Одним з таких був останньо французький драматург — Жан П'єр Ґреді, що саме вернувся з Нью-Йорку.

І містер Ґреді сказав нам:

"Я ніколи не усвідомляв, що в Америці існують такі соціяльні касти, доки самий туди не поїхав."

"В чому справа?" — спитали ми здивувано.

"А так, — відповів він, — виходить воно з театрального видовища "Моя прекрасна пані." Найнижчу касту, а назвати її можете ще незбожеволілою, творять ті, які ніколи не бачили "Май Фер Лейді"[2]). Зараз же над ними є ті, що вже бачили цю виставку, але не з Рексом Геррісоном. Дальше йдуть ті, що бачили цю виставку один раз, за ними ті, що бачили двічі, ще дальше ті що тричі, а найвищу касту творять ті, що бачили премієру. Окремо упривілеєну касту творять ті, що хоч бачили "Май Фер Лейді" але не сподобали собі її.

Я чув про те, що в Нью-Йорку йде дуже популярна виставка "Май Фер Лейді" і тому кожний знакомий, що відвідував Нью-Йорк, привозив мені грамофонну пластинку з цього видовища, на пам'ятку. Але я ніяк не усвідомляв собі, що вона відограє аж таку важливу ролю в житті нью-йоркчан.

"Першого тижня після мого приїзду, де б я не прийшов, скрізь мене запитували: "Чи ви вже бачили "Май Фер Лейді"? Я виправдувався, що оце саме щойно прибув до З'єднинених Держав. Але ж коли пройшов уже тиждень часу від мого приїзду і я ще не вспів цієї виставки оглянути, люди направду почали дивуватися. Це мене дуже бентежило, коли мусів признаватися, що ще не бачив "Май Фер Лейді". А коли взагалі перестали люди відзиватись до мене, я вирішив, що мушу якось справу полагодити. Пішов отже до каси театру купити квитка. Стояв у черзі три години, а коли врешті підійшов до віконця і попросив квиток на наступний тиждень, касієр вирячив на мене очі, наче б я збожеволів. "Можете отримати квиток на 9 червня 1959-го року" — заявив він.

"Я не знав, що мені дальше робити. Аж ось прийшла мені щаслива думка. Я запримітив був, що колинебудь якийсь американець має труднощі у Франції, вистачить йому показати свій американський паспорт і цього доволі, щоб проблему розв'язати. Отже, подумав я, може це мені тут теж поможе. Я негайно витягнув свій французький паспорт і показав його продавцеві квитків. Цей грізно поглянув на мене і сказав: "Пане, якщо не підете геть і то негайно, я покличу поліцію!"

"Чергового тижня я пережив справжнє пекло. Денебудь я не повернувся б, скрізь те саме питання: Чи бачили ви вже "Май Фер Лейді"? Вкінці я спитав свого близького приятеля, що мені робити? Відповів, що знає продуцента тієї виставки, який може дати мені два квитки, але під умовою, що я дам йому право виставляти всі мої сценічні твори у Північній Америці продовж 15-ти років! І вже не багато бракувало, щоб я на це погодився, але ось зустрів я когось, що знав когось, хто знає одного дуже чемного добродія, що любить Францію і готовий відпродати мені один квиток за 75 долярів. Я негайно на це погодився. Отже нарешті міг піти побачити виставку, бо я мав квиток на "Май Фер Лейді" і зможу доказати, що я справді її бачив. Ба, що більше, завдяки цьому, я міг знову відновити мою загублену приязнь із численними знайомими.

Коли наближався той вечір, я ставав усе більш і більш схвильованим і того самого дня, коли мав іти на виставку, не міг уже нічого їсти. Нарешті наблизилася год. 6.30. Вже в 4-ій по полудні я був зодягнений і, вийшовши на вулицю, зупинив таксівку і лише гукнув: "Май Фер Лейді". Таксівкар був дуже зворушений. По дорозі він оповів мені, як то він віз когось на саму прем'єру виставки і як інші його колеги завидували йому такого щастя.

А коли я прибув до театру, велика юрба заповняла вже коридори і все це виглядало так святково, як перед північним богослуженням у катедрі Нотр Дам у Парижі. Люди заховувалися так спокійно і так поважно, наче б ішли до церкви. Якийсь великий братерський дух єднав нас усіх. А мені самому здавалося, що я йду одержати орден Почесної Легії.

Коли я ввійшов до середини, всі сиділи вже на своїх місцях, і хоч була ще ціла година до початку вистави, всі були вже готові до оплесків. Між рядами появилась дівчина з програмками і ми не могли вже зупинити хвилі нашої емоції та привітали її оплесками, а дехто навіть почав кликати "біс! біс!"

Крісло сусіднє до мого було порожнє. Всі заінтриґовано гляділи на порожнє місце і дивувалися, що сталося? Тоді якась пані, що сиділа в наступному кріслі за цим порожнім пояснила всім довкола, що це місце належало її чоловікові, який саме сьогодні пополудні помер і вона не мала змоги відступити цього квитка комунебудь із приятелів, бо всі вони пішли до похоронного заведення... Ми спочували їй: це ж був очевидний скандал змарнувати так таке місце!

Нарешті заслона піднялась угору. Ми всі поспиралися вигідно на фотелі й поглянули на сцену, але ніхто з нас не міг уже спокійно зосередити свою увагу на виставку. Всі думали про те, як то вони наступного дня розказуватимуть своїм приятелям, що вони бачили "Май Фер Лейді". Підчас перерви ми проходжувалися коридорами, вітаючись кивком голови з людьми, яких ми ніколи не

---

[1]) Арт Бухвальд — ам. журналіст — паризький кореспондент "Чікаго-Сан-Таймс-у".

[2]) Американська перерібка відомої комедії Б. Шова п. н. "Піґмаліон".

А. Юриняк

ПЕРСОНАЖІ, ТИП І „МИСТЕЦЬКА ПРАВДА"

Персонаж (франц. personnage, від лат persona — особа) — дійова особа в літературно-мистецькому творі (також у театральному дійстві, кінофільмі тощо).

Приглядаючись персонажам літературного твору бачимо, що це не тільки люди і взагалі живі істоти, які діють у творі, але також і неживі предмети та явища природи, навіть деколи абстракції, тобто поняття, які не позначають ніяких конкретних предметів, а є тільки витвором логічного мислення людини.

Щоправда, треба тут же зазначити, що в цім випадку ці неживі предмети й абстракції вже переключені, трансформовані творчим хистом автора в істоти, бо вони діють і почувають, плянують і будують (або й руйнують).

Ствердимо це прикладами.

Усі ми знаємо байки Л. Глібова: "Вовк та ягня", "Бджола і мухи", "Лисиця і ховрах", "Жаба і віл" і т. ін., в яких рідко фіґурують люди, а здебільша самі тварини.

Звернімося до іншого нашого байкаря — Євгена Гребінки — і ми натрапляємо на байку "Сонце, Мороз і Вітер", що в ній всі три персонажі — явища природи.

А ось у збірці "Душа і Доля" Мих. Ореста зустрічаємо поезію "Слова", в якій єдину дійову особу становлять власне **слова.** А з дитинства кожному відомі казки з головними персонажами Правдою і Кривдою — тобто людськими **поняттями.**

Все ж таки у величезній більшості літ. творів персонажі — це люди, при чому деколи вони навіть названі своїми дійсними іменами, напр. герої історичних та біографічних романів і повістей. (Ось як Сомко, Золотаренко та Брюховецький у повісті П. Куліша "Чорна Рада").

А проте це не значить, що персонажі твору — фотографічні відбитки чи копії реально існуючих (або таких що існували в минулому) осіб. Навіть, підкреслимо, і в тих випадках, коли мовиться про справді історичних осіб. Бо де є фотографія, там уже не творчість, а лише технічна вмілість; ми ж говоримо про мистецький твір.

Отже до дійсних історичних подій і дійсних історичних осіб письменник вплітав свій вимисел — те, що йому підказує його мистецька інтуїція. Очевидно: щоб письменник мав достатній "простір уяви", зображувані історичні події вже мусять відійти в минуле і бути на певній віддалі з своїми героями-учасниками. Нам не відомі справжні історичні повісті, романи чи поеми, де б героями були живі ще особи.

Але раз так, то що мають означати такі, наприклад, вислови критиків (або й звичайних читачів): "Твір сповнений життьової правди", "У творі правдиво показано", або "Правдиве зображення дійсности в творі" і т. ін. Чи не заперечують такі вислови сказаного раніш?

Ні, не заперечують. Ми вже сказали, що література — це мистецтво творчого відображення дійсности. Це значить, що письменник, творячи (на основі власного життьового досвіду і на основі засвоєної літератури) нові образи людей і явищ, не про те дбає (і навіть не може дбати), щоб творений ним образ був як дві краплини води подібний до когось чи чогось у реальній дійсності, а про те, щоб цей образ був живим і переконливим для читача як яскравий взірець, як промовистий приклад і взагальнення багатьох знаних і знайомих читачеві людей і явищ. Фотографічний образ, як суто індивідуальний, таким взірцем і узагальненням ніяк бути не може.

Натомість ним буде створений образ, який вбере в себе найчастіш подибувані, характеристичні в даному середовищі риси і властивості того чи іншого феномена — чи то буде жива істота, чи явище природи, чи навіть мертва річ. Такі характеристичні риси та властивості, притаманні цілому рядові однородних предметів і явищ, звуть **типовими,** а їх носіїв у творі — **типами.**

І є повна рація в твердженні (хоч зовні це видається парадоксом, навіть єресею): типове — правдивіше, ніж конкретно існуюче (або таке, що існувало раніш), бо відображає не одиничний факт, а **серію фактів.** Тоді, коли одиничний факт може становити якийсь "виверт природи", без будьякого значення для людського розвитку і життя, то ряд фактів, серія їх — очевидно, становлять істотне і повчальне. І власне типовість зображеного в творі змушує читача вірити авторові, приймати вичаровані ним образи за реальну дійсність.

Панський воловик Хома Ґудзь, саме такий, як він зображений у "Фата Моргана" — плід творчої уяви Мих. Коцюбинського. Але він увібрав у себе типові риси тисяч таких панських наймитів-воловиків, що зранку до вечора мусіли бабратися в гною і злиднях, увібрав у себе їх віками накипілу лють і знадобу помстити за знівечене життя.

І ми констатуємо: Хома Ґудзь — персонаж типовий, яскравий **тип** у повісті, як яскравими типами є також Лукіян Підпара з його власницьким фанатизмом і захланністю сільського багатія ("варив з челяді воду"), і Маланка Волик з її одвічним селянським культом власної праці на власній ниві і ряд інших персонажів повісти.

Вище ми сказали, що саме типовість забезпечує мистецьким образам твору їх переконливість і життєвість, "правдивість" в очах читача. В літера-

---

знали. Вони відклонювались і все це начеб то означало: "Сьогодні ми всі тут разом!"

А коли заслона впала останній раз, я поспішно побіг до Сардіса почванитися моїм приятелям, що я був на виставці "Май Фер Лейді". Я сподівався ґратуляцій, а при тім випити якусь чарку, а то й навіть того, що підіймуть мене на рамена і понесуть довкола ресторану. Але дарма. Коли я розказав, що бачив "Май Фер Лейді", всі вони спитали тільки: "А СКІЛЬКИ РАЗІВ?!"

І скажіть: чи не зіпсований це нарід, ті ньюйорчани?"

Переклав: **М. Семчишин**

Ікер

НОВИЙ КАПЕЛЮХ

Гумореска

Мій приятель Андрій — натура наскрізь артистична. Не тільки, що сам був чудовий мистець-скульптор, але й ще до того носив наскрізь артистичний капелюх.

На цьому, що так скажу, капелюсі виписана була ціла скитальська одисея. Був він, як і його посідач, на возі і під возом, на голові і під ногами, взагалі виглядав так, ніби його побив тяжкий історичний гураган: поламаний, покручений, зім'ятий і, розуміється, відповідно замащений.

Одначе в поєднанні з голозою мистця, яку покривала острішком довга, артистична чуприна, капелюх творив, хоч і трохи оригінальну, проте гармонійну цілість. Декому навіть здавалося, що коли б Андрій змінив капелюх, то мусів би, одночасно, змінити і голову на якусь іншу, інакше його зовнішність була б якась викривлена, неправдоподібна.

А втім ми, його друзі, та й інші члени Мистецького Клюбу, не робили з цього жодної проблеми, бо з упливом років звикли до Андрієвого капелюха так само, як, наприклад, до того, що в нашому буфеті канапки були замалі, а ціна на них зависока.

Та була на світі особа, що зненавиділа той капелюх глибиною всього серця і душі своєї, а тою особою була дружина мистця, пані Оксана.

— Чоловіче! — просила, бувало, зі сльозами в очах, — та купи собі, Христа-ради, новий капелюх! Всі собі думають, що ми взяли розвід, бо нікуди обоє разом не ходимо, а мені, просто, соромно вийти з тобою між людей! У тому страшному капелюсі, з непідстриженим волоссям і з вічно піднятим догори ковніром, ти подобаєш на справжнього бома!

Зворушений жіночими сльозами мистець клявся та божився, що завтра напевно купить новий капелюх... Та коли тільки з'явився на порозі капелюшної крамниці, якась таємна сила пхала і штовхала його назад на вулицю, ніби тягнула з-заду за опанчу, не пускала до крамниці. Просто й коротко кажучи — дорогий наш Андрій не мав серця розставатися зі своїм старим капелюхом.

Аж стався той трагічний випадок...

Як рідко буває, йшли вони обидвоє разом до собвею, по 14-ій вулиці. Пані Оксана, як звичайно, читала чоловікові по-дорозі "патер ностер":

— Ну, стань, чоловіче, перед дзеркалом і подивися сам, як ти виглядаєш: як львівський батяр, або одеський жулік!.. Андрійчику, глянь, там на розі є склеп із капелюхами! Ходи — я тобі куплю, який хочеш, за власні гроші!

— Ні, серце, нині вже пізно!.. Може завтра? — боронився мистець перед напастю благальним голосом. І вийшла між супругами маленька, можна сказати, возня: пані Оксана тягла чоловіка за рукав до крамниці, а дорогий наш маестро заперся ногами до тротуару — не хотів іти.

І в цю подружню сцену вмішується, несподівано, третя сила — поліцист, або так званий "кап"!

— Лейді, — каже до пані Оксани, — якщо вас цей типок напастує, то ви лише писніть одне слово, а ми з ним справимось.

— Який типок? — видивилась на нього пані Оксана.

— А цей бом, у поломаному капелюсі, — тицьнув пальцем на артиста.

— Пане, як ви смієте! — спалахнула дружина мистця. — То є мій чоловік!

— О, пробачте! — пробурмотав сторож публичного порядку і зник так само раптово, як з'явився.

Пані Оксана змірила чоловіка поглядом холодним, як лезо ножа:

— Ти чув?

— Чув, — зідхнув мистець, звісивши голову. — Нема ради, ходім купувати капелюх.

Вчора був наш Андрій у Клюбі... Мов не той чоловік. Підстрижений, поголений, гладкий, неначе який доктор, або магістер. Сумний був, понурий, як темна ніч. Не дивився нам увічі. Аж коло буфету, по якій третій чарці, відкрив перед нами наболілу душу:

— Втік чоловік перед НКВД, перед Ґештапом, аж тут попався під руки американській поліції! Скажіть — що це за вільна країна, коли поліцай диктує тобі, який капелюх ти маєш носити?

турній критиці це звичайно називають **мистецькою** (або **художньою**) **правдою** твору.

Таким чином, підставою "мистецької правди" є **типовість** зображення, а суть, принцип мистецької правди можна уйняти в такому вислові: "Хоч саме так, як у творі показано, в дійсності може й не було, але так **могло бути** і навіть **мусіло бути**."

Українська

Радіопередача

і

М. СЛИВКИ

М. ПАВЛИКОВИЧА

в Чікаго

Радіовисильня WOPA на хвилях 1490

Кожної суботи в год. 2-ій і в год. 4.30

2025 W. Walton St.

Chicago 22, Ill.

Юрій Буряківець

ХМАРА

I.

Ти рожаїстий дощ струїла нивою,
В ніч горобину рунь зазеленіла,
Береза серед піль була щасливою,
Хизуючись своїм убранням білим.
Ряхтіли листям клени за повіткою,
І бусел в швидколеті зводив крила,
А сонце бірюзовою наміткою
Вкривало пагорбки до болю милі.
В погожій ясності лунали звинні
Пташині хори від ярів невпинно.

II.

Благоявленно дзвони в передзвонах
Хитались і в сувоях пропадали,
З волокон сплетаних в небесних гонах,
Де із Іллею гнівно коні мчались. —
А я блукав драглілим оболонням,
Дощу бальзами знитенілі впали,
Алмази розсипаючи осонням, —
Все сіножаттю, де греміло в далях.
Раділи люди: Ти зросивши ниви,
Їх зробиш у жнива гучні щасливих.

III.

Ти перекинувши з кінвою перла,
Розсипала їх ранок звеселяти.
І, мов одчай душі, в полях завмерла,
В гречках червленні розстеливши шати.
За баржами пропала, де в затоці
Туманом хвиля дихала й загати
Хитались верб на іншому вже боці
Ріки, де край човнів цвіли дівчата.
Там тиша нитки бисерні тягла
Із опанчі, що її розстлала мла.

IV.

І божественну красоту тоді
Лишила ти у обріях розквітлих.
Куп'я й різак хитались на воді
Між куширів слизьких й зелено-світлих.
Під вечір в сизому серпанку Ти
Відсвічувала сонця блиск привітно,
Сягали сутінки поза мости,
Берези пригортаючи тендітні.
І до вечірні дзвін людей гукав,
Розкочуючись серед стиглих трав.

V.

В посухи пору, як у нас пекло
Немилосердно сонце, ми молились,
Щоб небо хмар бальзами пролило,
Дощів недремних здявши вогкі крила.
В нас голод із комор усе зерно
З мишами вигреб, плентавсь люд безсило.
І дух людей звисав, мов за вікном
Знамена траурні й осиротілі.
Живі не мали сили, щоб зарить
Покійників серед забутих плит.

VI.

Ніхто з людей не радувавсь ніяк
Тобі у помертвілих, трупних далях.
В житах високих красувався мак,
Не так і птиці в нас галасували,
Вернувшись в Богом вибрані місця,
Де огорожі в бур'янах стояли,
Хрестам і смутку не було кінця,
Ти над людьми дощами заридала.
Я був в агонії, уздрівши жах,
Що йшов із смертю на широкий шлях.

VII.

А потім знов я, мов дитя радів,
На лузі сівши під стогами сіна.
Я знов Твій лет привільний полюбив, —
Пручалась дівчина, немов шипшина,
Що у колючках прикраша лозу;
З коханою зливавсь я у єдине,
Забувши блудні вогники й грозу,
Мені слова вона шептала звабні,
Жагою мрії вкрасила єдвабні.

VIII.

Ті мрії у дорозі грім прибив,
Як з нею повертались із лугу.
Я вітру перейняв гучний мотив,
Воістину, він став мені за друга.
А Ти, заплівши на лугах вінки,
З проміння, в голосистих виднокругах
Їх поламала і на дно ріки
Жбурнула на оманливу наругу;
Я сумував під дубом, що шумів
Верхів'ям до врожайно-злотних нив.

IX.

Мов фосфор в заграві світилась Ти,
Як невігласно в нас війна носилась.
Обаколо зруйновані мости
Чорніли й Янгол Смерти зводив крила.
Він вигубив прегірко молодих,
І буря реквієм заголосила,
Пригадуючи їхній щирий сміх,
Вони збагнути ще весни не вміли!
Летіла смерть на літаках і тінь
Її сягала збомблених долин.

X.

Я б ще вернувся в ті місця свої,
Де села в шальвії, і злотні бані
Красуються церков й мовчать гаї,
Мов воїни, що в битку йшли останню.
І вздрівши там Тебе у небесах,
Я став би у томливому благанні,
Щоб Ти зійшла на мій з кострищі шлях,
В шляхетних, вогневидних сподіваннях.
Я б на траву приліг там на горбі,
Розказуючи про жалі Тобі.

XI.

Ти огорни мене терпким крилом,
Проносячи над Краєм урочисто,
Спинися над розпачливим Дніпром,
Де Первозванного вирує місто.
Розсип мій прах, мов порох тих століть,
Що відійшли в світанках променистих,
Його частинки, хай людей любить
Навчать по-справжньому у дні імлисті.
Хай сонце після ночі засія,
Немов душа із вічности моя.

— весна 57 р.

Софія Парфанович

БОРОТЬБА ПАНІ РАТКЛІФ

Пані Ратклiф носила найчастіше ґранатове. Коли виходила з хати і коли вешталась на господарстві. І тоді широкий хвартух загортав її. Такий синій у червоні квітки, такий дріб'язок. Одного тільки пані Ратклiф не знімала: корсету. Бо була англійкою а про них кажуть, що родяться в корсеті.

Так отож, дрібна й блідава пані Ратклiф господарила в малому домику, донька Аліса ходила до праці в бюрі, син одружився й зажив окремо, а пан Ратклiф у шапочці на голові й з поблажливо-добрячим усміхом глядів на телевізійний екран. Тихо-привітно було в домику панства Ратклiф. Але змагалась у ньому зі страшним ворогом пані Ратклiф. Вона весело й насмішливо стискала кулаки й показувала як бореться і не піддається нічому. І Аліса дивилася з подивом на маму і в її карих очах серни була любов і велике прив'язання. Бо сухенька, поверх сімдесятлітня пані Анна цілий день працювала. Вона ходила на покупки, варила, прибирала хату і була її душею. Пан Фред, що був на рік старший за неї, давно вже здав позиції. Був, правда, здоровий і сильний, але з хвилиною коли його звільнили з праці й він перейшов на пенсію, втратив усю боєвість і зацікавлення життям. Воно перенеслося на ясний екран телевізії і в ньому, чи на ньому, зажив пан Фред. З ранку до ночі він сидів у своєму витертому фотелі й дивився на малі фіґурки людей і тварин, що жили й діяли там поза обрієм життя, його життя. Там стріляли, грабували, будували й нищили, любили, жили, страждали, перемагали, боролися й падали. Але все те було десь у країні уяви: воно не боліло, не мучило і не зворушувало надмірно. Воно дозволювало навіть у найнебезпечнішому моменті здріматися. Аліса говорила з поблажливою усмішкою, що батько є "крейзі фор телевіжин". Дозвольмо йому бути таким від хвилини, коли йому відобрали єдиний зміст життя — працю, аж до ...та, він живе і втішається повним здоров'ям і певно ще досі сидить проти свого екрану, хоч у житті, його власному житті не стало когось, що стояв поруч нього майже пятдесят літ. Може й справді Аліса права: він не розуміє, що його Анни немає. Він певно надіється, що одного дня вона знову піднесе йому каву, чи покличе його обідати. А може виступить з екрану її дрібна й повна життя постать і далі вестиме всі господарські справи малого домику панства Ратклiф.

Так чи інакше: пан Ратклiф сидів напроти екрану, а пані Анна вела господарство. Єдина донька, Аліса, працювала в бюрі на великій залізничій станції. Там на сьомому поверсі, відкіля праворуч видно було місто, а ліворуч рейки. Що бігли в світ. У світ? Ясні, брунатні очі дивляться у вікно й думають: Поїхав. На Корею. Писав. А потім перестав. А потім приїхав подружений. Шість літ знайомства й вичікування на подружжя (зовсім як не американка, правда?). На милому личку в Аліси пастелеві рум'янці і її лагідні, карі, наче в серни очі дивляться мило й довірчиво.

...Прийшов. Може хотів оправдатися. Але найшов двері зачинені. За ними товклося неспокійно серце Алі, його Алі і болячий корч стискав горло на звук його клички: Алі, солодка Алі! Але не відчинила. І пішов. І Аліса сидить у бюрі і є дуже доброю службовичкою, завжди спокійна й рівна, мило всміхнена й привітна. Але в дома жде її мама. І, коли, батько дрімає задивлений в екран, обі жінки сидять на канапці в тому ж самому кутку, що стільки літ, і розказують щось одна одній. Дрібниці зі щоденного життя. І так роками. І здається, що воно завжди так буде і що нічого ніколи не зміниться в малому домику панства Ратклiф.

Одного дня пані Ратклiф починає скаржитись на якісь невиразні болі. Вона бліда й думає, що треба їй скріплення. Просить лікаря, щоб робив їй ін'єкції. Обидві, мати й донька, говорять поблажливо про легке недовкрів'я, що є в мами від років. І мама показує два малі, сухенькі кулачки, сміється радісно й потрясаючи ними показує, яка вона активна, і як бореться, і як працює. Мила, мала мама, мила пані Анна. Аліса глядить на маму з побожною, вибачливою посмішкою і каже, що мама працює за всіх і для всіх і що мама — її єдиний і найкращий приятель.

Але мама не любить ін'єкцій, не хоче ліків, їсть щораз менше. Замість неї боротьбу здає її тіло. Мама лежить у шпиталі і всі хворі наввипередки допомагають їй. Усі з ясним усміхом доньок називають її бабунею, хоч у пані Ратклiф немає й не буде внуків. Бо подружений син не має дітей, а Аліса дівує.

Потім хірург вирішує, що треба оперувати. На диво пані Ратклiф погоджується на операцію без вагання. Її вузьке, мале личко сталось у міжчасі ще менше, а її кулачки, що ними показує як бореться, стали дитяче дрібними. Тільки вони вже не підносяться так жваво як досі, а лежачи на покривалі показують боротьбу. Мила, мила, мала пані Ратклiф!

Біля її ліжка сидить постійно чоловік і донька. Чоловік із блаженним усміхом не з цього світу, і Аліса з милою, поблажливо-закоханою посмішкою, радше як до малої донечки. Бо Анна то така мала дівчинка і потребує опіки й дещо побрехеньки: що операція легка і що все буде гаразд.

Одного дня кулачки пані Анни розпростовуються. Вони стаються ручками. Одна спочиває в руці чоловіка, друга в Алісиній. Всі троє усміхаються тепло і довірчиво. До кого чи чого? Певно одне до одного, до життя і... майбутнього. По операції, о, по операції...

Всі знають, що по операції чекає їх багато приємних днів і подій. І так рука в руку мама чекає на прихід санітарів, що мають її відвезти до операційної. Здається, що руки її найближчих впоюють у неї силу й віру. І здається, що пані Ратклiф підноситься з ліжка й вище, щораз вище лине на облаках тепла й ніжности.

Ціла тривога, всі турботи виходять з її рук і наче струм входять у її рідних і уземлюються,

пройшовши добрий провідник. Бо може любов такий струм, що своїми хвилями випливає в простір і пливе-хвилює там, доки новий приймач не зловить її і не кине на екран душі. Оце тепер вона підносить Анну понад біль і тривогу і на її поморщеному обличчі вичаровує теплий усміх.

Відвозять її і за нею гомонять слова побажань що навздогін їй кидають інші хворі. Тільки ж коли вона від'їздить, хворі перестають усміхатися і зідхнувши стають розказувати, як хворів і помирав їх батько чи мати.

Неймовірне: невже пані Раткліф могла ще схуднути? І ще збліднути. Оце сидить у фотелі і вже є по операції і операція пройшла добре і пані Раткліф знову бореться. Та невже?

Інші хворі наввипередки піклуються бабусею. Її срібне волосся звивають вечером у колісцятка і вранці розчісують у кучерики, щоби перед приходом лікаря і потім гостей пані мала гарну зачіску. Хтось навіть вкладає під сіточку біля вуха китичку кольорових, штучних квіток. Вони наче непорозуміння над жовтяво худим, поморщеним обличчям.

Так, операція пройшла добре, але — лікар заявляє батькові й донці, що життя хворої ніщо не врятує і що дні її почислені. На хвилину затьмарюються очі Алі, але пан Раткліф не розуміє нічого: як то, операція вдалася і мало би бути погано? У його очах стільки нерозумного здивування, що вони виглядають наче дитячі. Оце знову батько й донька сидять біля ліжка хворої і держать її руки, наче зогріваючи їх своїм теплом. І всі усміхаються і хвора розказує, що вернувшись до дому матиме багато роботи, бо бідна Аля через її хворобу мусіла сидіти в шпиталі і не мала часу на господарство.

Завтра й справді пані Раткліф піде до дому.

Пані Раткліф уже не бореться. Вона вже не може, хоч сама того не помічає, хоч не вірить у те її чоловік. Навіть Аліса якось не вірить, що мати кінчить життя. Бо ще приходить до лікаря і просить щоб приписати мамі щось на скріплення, на піднесення сил. Може вітаміни, чи шось таке. Лікар дивиться на неї зі спочуттям і каже:

— Її сил ніщо не потрапить скріпити і її життя числиться на дні, коли не на години.

По Аліному личку кольору ледве дозріваючої брескви котяться дві кришталеві, прозорі сльози. Але її обличчя не кривиться і її уста не тратять солодкого укладу, наче до усміху. Вони тільки тихим голосом пояснюють:

— Ми так тісно зжилися, ми такі добрі приятельки і вона так розуміє мене...

Тихо й привітно в домику панства Раткліф. Вікна заслонені щільно. Пан Раткліф сидить напроти свого екрану і глядить на фіґурки людей і тварин, що стрибають по ньому. Тільки стишив машину і вона ледве-тихенько журкотить.

Біле є ліжко і обличчя пані Раткліф, іще білше за її подушки. Мала лямпка прислонена абажуром, старий, родинний годинник тикає на стіні, махаючи хвостиком. На комодах і столиках повно карток. Із квітками, тваринами, інколи веселі вони, або комічно-дотепні. Вірші і проза розказують як дуже приятелі співчувають і як вірять у швидке видужання.

Аліса господарить і принимає гостей. Вона має широкий мамин хвартух і він надає їй круглости та ніжности. Оце тепер вона змогла довше посидіти в сальоні краси і там зробили їй нову підстрижку і накучерявили волосся. Треба сказати, що їй гарно в новій зачісці. Вона відкладає хвартух, виходить до вітальної і радіє гостям. В'язанку білих нарцизів із жовтими осередками вкладає у фляконик і приносить мамі. Гаснучі очі глядять кудись поза світ, поза в'язку весняних квіток. Все ж за хвилину ще просипається іскорка життя і пані Раткліф шепоче Алісі до вуха: Скажи, що я дякую за нарцизи і що... я... борюся...

На холодні, білі нарцизи лягає м'яко ніч. Остання ніч життя пані Раткліф.

Тільман Пеш

БОРОТЬБА ЗА ІСНУВАННЯ

У книзі Йова читаємо: "Народжена з жінки людина в часі свого короткого життя переносить чимало горя. Подібна до квітки швидко в'яне, проходить наче день, і постійно міняє свою долю."

Людина, живучи на землі, окружена безліччю дібр. Одні з них заспокоюють її необхідні потреби, інші є джерелом гідної розваги. Розум і змисли допомагають людині ті добра пізнавати, розрізняти й уживати. Життя людське сповнене також різними турботами і клопотами про те, щоб утриматись і запевнити собі якнайбільше щастя. Здобувати й споживати — це найближчий зміст людського існування.

Ці намагання вдержатись при житті і зв'язані з тим турботи справедливо названо боротьбою за існування. Бо речі і люди, з якими кожний із нас зустрічається, дуже часто ставляться до нас неприхильно або вороже. І саме в тому значенні можна говорити про "боротьбу за існування".

Боротьба ця, ведена гідними засобами, корініться глибоко в людській природі і має для людей велике значення.

Буває нераз, що ця боротьба за існування приносить величаві успіхи для людського щастя. Вони мають своє значення і свою вартість для розвитку людства. Перечити це — було б недоречністю. Проте вони в жодному випадку не можуть повністю вдоволити серця людини; вони дають людині тільки позірне і хвилеве щастя, людині, що серед суматохи постійної праці дуже часто забуває про себе саму.

Проте горе людині, що всю силу свого розуму й серця топить у цій боротьбі.

Боротьба за існування, ведена дотеперішніми методами, не зуміла знищити людської недолі й нужди. "Тут звуки радісної пісні, там жалібні сто-

гони, тут цікаві розмови вчених, там гидка сварка п'яниць, тут цвітуча молодість, там зґанґренована і проказою прибиті хворі. Не знати, чи світ складається з нектару, чи з отрути?" Так дивиться на світ староіндійський мудрець. Як було за його часів, так є й тепер.

Якщо обмежити людське життя тільки до боротьби за існування, тоді воно для великої більшости людей, а передовсім для нижчих суспільних кляс буде немилосердне й несправедливе. Людське серце під впливом безупинного поштовху природи тужить за тим, чого не може йому дати навіть найбільший успіх у боротьбі за існування.

Тому старозавітній мудрець питає гірко: Що залишається людині з усіх її заходів і важкої праці у хвилині смерти?

Навіть найбільші успіхи боротьби за існування не дають стільки щастя, щоб колись, за Ґете, не сказати: "Не зважаючи на мої незвичайні життєві успіхи — я почуваюся неначе щур, що з'ївши отруту, бігає по всіх норах, пробує пити і їсти все зустрічне, але дарма, його нутро палить нищівний і невгасимий вогонь." Поет Ґете, визначно обдарований матеріяльними й духовими добрами, казав на старості літ, що "його життя було подібне до каменя, який завжди точився вділ під безупинним поштовхом щораз то нових обставин." Продовж 75 років життя Ґете не зазнав і чотирьох тижнів правдивого щастя.

Правду кажучи, годі сподіватись іншого висліду. Добуті в боротьбі за існування добра в жодному випадку не всилі заспокоїти шляхотніших змагань людини. А коли б і зуміли цього доконати — як швидко вони проминають!

Усе на землі дуже пливке і непевне. Усе проминає швидко, наче сон.

Швидко минає слава цього світу. Де поділись славні і голосні колись володарі, багатії, вчені? Інші зайняли їхні місця і мало хто про них тепер ізгадає. А де їхні душі? Яка їм із того користь, що за життя мали велике значення? "Що мені з того, що я був усім" — жалівся на смертній постелі римський цісар Сервій. Хто дбає тільки про земські добра — подібний до молодця, що йде на зелену гору життя, щоб там високо згинути серед страшних ледняків.

Тому то непоміркована, необмежена й безоглядна жажда земських дібр ніколи й нікого ще не вчинила щасливим. Чому ж тоді надіємось, що наша боротьба за існування принесе нам щастя, якого ще ніхто з людей не дістав?

Боротьба за існування це необхідність, але необхідність за низька, щоби присвячувати їй усе наше життя.

Відомий недовірок Давид Штравс так висловився про призначення людини:

"В людині природа не тільки піднеслася до верхів'я, але й перейшла себе. Саме тому людина повинна бути далеко вищою і кращою від звірини. Доказом хоч би те, що вона може бути вищою і кращою. Звіринний світ достаточно розвинув змислові пожади і змислове вживання. Для них людина не живе. Взагалі жодне сотворіння не існує виключно для тієї мети, яку здійснює нижчий світ. Людина живе для інших призначень. Якраз тому її обов'язком є проникнути звіринні первні вищими і опанувати їх здібностями, якими людина відрізнюється від звірят. Безоглядна й дика боротьба існує також у звіринному світі. Людина, як частина природи, не може її зовсім уникнути, але повинна її ушляхотнити і злагіднити. Дика й наопанована природа повинна заспокоїтись у людстві, яке, на подобу Верґілієвого Нептуна, повинно вихилити свою голову "пляцідум капут" із схвильованого моря, щоб його втихомирити".

Отже горі імієм сердца. Така дорогоцінна річ, як людське серце, не повинно валятись по землі.

Але як піднести себе до вищих справ? Дуже просто. Треба шукати життя понад життям.

Згідно з ясним і виразним свідченням історії світу, тільки на основах правдивого християнства людство знайшло силу, яка змаганнями вгору ушляхотнює боротьбу за існування.

Пізнаваймо ті основи і здійснюймо їх у нашому житті.

З німецької мови переклав
Ярослав Чумак

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ !

ЧИТАЙТЕ !

ПОШИРЮЙТЕ !

"О В И Д"

„ПІСНЯ ПРО БЕРНАДЕТУ"

Франца Верфеля

в українському перекладі
Григорія Голіяна
Книжка має 528 сторін, оправлена в полотно з позолоченням.

Ціна: 4.00 дол.

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

Замовлення і гроші слати на адресу В-ва:

Mykola Denysiuk Publishing Co.
2228 W. Chicago Ave., Chicago 22, Ill.

СЕРЕД КНИЖОК

"СЛОВО О ПОЛКУ ІГОРЕВІМ". Радянський письменник, Київ, 1956 р. Стор. 368. Друк. 8.000 примірників.

На зміст цієї книжечки (мала шіснадцятка) складається: 1) 29 стор. "Передмови", яка "воскресивши" ніколи не існуючого "спільного предка російського, українського і білоруського народів", вигаданого ще Іловайським та Карамзіном, а саме якусь "древноруську народність", робить москвинів "співвласниками" нашого "Слова про похід Ігоря", 2) тексту поеми (15 стор.) та 3) поетичних перекладів "до жовтневих" (176 стор.) і "після жовтневих" (80 стор.), а 4) решта припадає на твори написані на мотиви "Слова".

Появу цієї книжки можна було б вітати тому, що вона робить приступними широким читаючим масам, як текст твору так і ряд перекладів, які часто буває не легко дістати. Однак ті ж широкі читаючі маси привчаються через отаке видання дивитися на власне минуле крізь московські окуляри і звикати до різних "обєдєнітєльних" вигадок. Мало того! У книжці можна знайти в "пожовтневім" перекладі "Слова" і такі закінчення:

З тих часів лани над берегами
срібляних багатоводних рік
засівались білими кістками
і зрощались кров'ю вік у вік.
Ворогів спустошливі навали,
лад та побут давньої пори
древню Русь на частки розірвали,
і зросли окремо три сестри —
Білорусь, Росія, Україна.
Та, крізь всі негоди та бої
пам'ять про походження єдине,
почуття єдиної сім'ї
пронесли вони через сторіччя...
І, йдучи до спільної мети,
об'єднались знов на віки вічні
три народи рідні, як брати.
Змінювались люди та події,
із старим боролося нове.
Йшла вперед і кріпнула Росія
і народів братство трудове.
Ще прийшлось немало тим народам
тяжких мук терпіти від панів,
та нова доба настала згодом,
і Жовтневий стяг запломенів!"
(Переклад Н. Забіли).

Так всюди, в кожному совєтському виданні, з перлинами поезії дістає читач і московську отруту.

Жюль Верн. ТАЄМНИЧИЙ ОСТРІВ. 592 стор. В-во "Молодь", Київ 1955 р. Ціна 11 карб. 95 коп. Друковано 80.000 пр.

Твори Жюля Верна, якими ще перед першою світовою війною зачитувалася молодь усіх культурних народів світу, досі не втратили своєї атракційности; навпаки, молодь яка доросла своєю освітою і зацікавленнями до їх рівня, не проміняє їх на жодні безглузді "коміки". Верн умів свою фантастику побудувати на наукових підвалинах і не лише захопити читача незвичайною пригодою, загадковими подіями, героїзмом і чеснотами героїв, але й умів привчити його логічно думати та знайомив принагідно зі здобутками цілого ряду природничих наук. Звичайно, Верн, як француз, мав свої національні симпатії й антипатії, а тому в не одному зі своїх творів вивів не надто симпатичні типи німців (напр. "500 Беґумінових мільйонів") і як у своєму славнозвісному романі "80,000 кілометрів під водою" так і в "Таємничому острові" не забув виявити свою антипатію до англійців, пригадавши їм жорстоке господарювання в Індії, або й висміяв англійську зарозумілість ("Діти капітана Ґранта"). На жаль західньо-український читач перед цією війною мав у своїй мові тільки "Замок в Карпатах" (видання Тиктора) і "Шансельор" (вид. Таранька).

На Наддніпрянщині в період між двома війнами вийшли в українських перекладах 16 творів цього улюбленця молоді. По другій світовій війні появилося в нових (значно гірших) перекладах тільки три його твори. Одним із цих трьох і є "Таємничий острів".

Про сам твір писати не доводиться, вистачить сказати, що він належить до найкращих творів Ж. Верна. Натомість слід сказати кілька слів про переклад. Хто перекладав — не подано, лише сказано, що перекладу доконано "за редакцією Т. Черторижської".

Переклад виявляє: 1) слабе опанування української мови і 2) тенденцію (свідому) наблизити її можливо більше до московської. Слабе знання літературної української мови виявляється і в типово московській будові речень, а ще більш у ділянці лексики. Цей "брак слів" доходить до того, що перекладач уживає таких різких москалізмів, як напр.: "труби" (димарі, комини), "утолити" (заспокоїти), "жилетка" (камізелька), "коробка" (пачка сірників), "панталони" (штани), "снаряди" (набої), "носилки" (ноші), "жарко" (гаряче), "він проснеться" (він прокинеться), "хвойні" (чатинні), "воронка" (лійка), "парус" (вітрило), "парусина" (ряднина), "простирався" (простягався), "заводити" (накручувати), "фрукти" (овочі), "дикобраз" (їжатець), "пушистий" (пухнатий), "суп" (юшка), "перебродивший" (перешумувавший), "стамеска" (долотце), "полозки" (копаниці, саниці), "вірьовка" (мотузок), "факел" (смолоскип), "погреб" (льох), "бреш" (пробоїна), "продовольство" (харчі), "повар" (кухар), "сумка" (торба), "купол" (баня), "матчи" (щогли), "запаяти" (залютувати), "стоянка" (постій), "шпори" (остроги), "укос" (схил), "підзорна труба" (далекогляд), "стекла" (скла), "рискали" (сновигали) і т. д.

Це тільки лише незначна частина тих "запозичених" із московської літературної мови слів, а від них аж рябіє книжка. Коли додати до цього ще ті москалізми, які є, так би мовити, "урядово введені" (усунені з ужитку ними слова заступлені всюди іншими), напр. замість "слава" — "ура", "оповідання" — "розповідь", "гарний" — "красивий", "ухвалено" — "схвалено" і т. д.) та такі терміни, як: "сірчаний колчедан", "болванка", "сланець", "купорос" і т. п. — то стане ясним, що справжній українець, який не володіє московською мовою, не зможе читати цієї книжки без допомоги московсько-українського словника!

"КАЗКИ НАРОДІВ СССР". Книжково-журнальне видавництво. Львів, 1956 р. Стор. 102. Ціна тільки 2 р. 80 коп. Друковано 56.000 примірн.

Багата й різноманітна народня творчість, що носить прикмети творчої індивідуальности народу-творця, то й збірка казок різних народів могла б бути цінним вкладом у нашу дитячу літературу.

Але це так могло би бути в якійсь "буржуазній" країні! В СССР усе, навіть казки цілком інакші! Для зілюстрування нашого твердження познайомім читача хоч би з першою казкою тої збірки. Зветься вона "Золота грамота" і має бути... українською казкою!

Починається ця казка (згідно з теорією пропаґанди, стосованою щодня й серед нас аґентами Кремля) зовсім "невинно", більше того — достосовуючися до поглядів побожного нашого селянства. Отже починається так: "Цілий рік копали селяни у пана криницю, а води все не було, і на дуже великій глибині **в день святого Маркіяна** — 25 жовтня — викопали вони "Золоту грамоту".

Слова цієї "Грамоти" "сонцем сяють", але природно селяни **"всі неписьменні"** (бо то ж не за московської влади було!) і тому просять прочитати їм написане спочатку пана, потім урядовця, потім — попа. Всі ці верстви суспільні змальовані в такому стилі: "Ось на ґанку з'явився сам піп, а разом з ним багато інших попів. Всі попи гладкі, здорові, обличчя в них веселі, ряси на попах оксамитові, шовкові, а на грудях у кожного висить золотий хрест". Звичайно, всі вони глузують з селян, гонять їх, б'ють. Та "на

щастя" тією дорогою проходив Ленін. Ленін, звичайно, вивчив селян читати і тоді вони за його наукою "з озброєними людьми" "знищили своїх ворогів" і почали жити так, як було написано в Золотій Грамоті!

Як бачимо, хоч у цій "українській" казці і казкового мало і зміст примітивний, але за те пропаганди — подостатком. Подібні ж і інші "казки" цієї збірки, а коли серед них і трапилося якесь народнє оповідання, то вишукано таке, щоб надавалося для здійснення основної мети збірки — пропаганди. Одні з "казок" обчислені на викликання "клясової" ненависти, інші — антирелігійних настроїв. До цих останніх належить "Дяк і паламар", "Не кажи дай", "Про благочестивого дервиша", "Ксьондз-жадюга", "Як рабин обдурив Бога", "Святий осел" та інші. Така в УССР дитяча література "національна по формі і соціялістична по змісту!"

Р. П.

ДЕЩО ПРО ДВОХ УКРАЇНСЬКИХ МОВОЗНАВЦІВ[1])

Дуже важко писати про наукову діяльність людей, які ще живуть і не сказали свого кінцевого слова. Тимто багато загадкових питань виникає перед автором, що про цих людей пише. Про такі труднощі ми довідуємося з праці Юрія Шереха "Всеволод Ганцов — Олена Курило", виданої Українською Вільною Академією Наук у Вінніпеґу.

У передмові автор пише про цих двох мовознавців: "Хоч діяльність обох належить до розмірно недавнього часу, але в хуртовині подій на Україні згубилася більшість документів доби і згинула більшість живих свідків. Джерела, що може зберігаються в СССР, неприступні дослідникові. В таких умовах довелося звертатися з просьбою поділитися спогадами або матеріялами до ряду осіб. Автор дістав деякі відомості від осіб, про яких згадує тут, серед них називає й таких учених, як: проф. А. Мазон, проф. М. Фасмер, проф. О. Оглоблин, проф. І. Борщак та проф. Р. Якобсон, а також деяких інших осіб, що персонально в листах чи усно подали авторові відомості, переважно біографічні, про Ганцова й Курило. "Без охочої допомоги цих осіб, — пише автор, — і так скупий біографічний матеріял був би ще скупіший".

Від себе додамо, що деякі матеріяли, зібрані автором, навіть неточні. Тому вважаємо своїм обов'язком у порядку спогадів дещо додатв до цих зібраних автором відомостей.

Про Ганцова, крім загальної оцінки його наукової діяльности і методологічних позицій у підході його до окремих діялектологічних і мовно-історичних питань,[2]) дуже важливим є знати дещо з його біографії, зокрема перебування його закордоном у науковому відрядженні. Наукове відрядження Ганцова закордон припадає на роки 1927-1928. На підставі Звіту СВУ, 196, 213 Ю. Шерех говорить про Ганцова, що він побував у Берліні, де систематично відвідував лекції проф. М. Фасмера, в Гамбурзі, в Парижі, Празі й Варшаві. Проф. Р. Якобсон поділився з автором спогадами, що він зустрівся з Ганцовим на філологічному конґресі в Гаазі. "Наукові контакти Ганцова на Заході, — пише автор, — були живі й міцні. Обидва славісти світового імени, Фасмер і Якобсон, згадують про Ганцова дуже позитивно" (с. 15).

У додаток до сказаного я пригадую один момент, коли Ганцов, повернувшись із закордону, робив спеціяльну доповідь, ніби звіт, про свою наукову працю закордоном, на засіданні в Академії Наук у Києві. Він говорив із щирістю, з захопленням, іноді навіть з деякою наївністю, що випливала саме з тієї його щирости. Він говорив докладно переважно про свої зустрічі з такими ученими, як Фасмер (Німеччина), Мазон (Франція) та з іншими, а також про деякі труднощі з візами тощо.

Не зовсім відповідають дійсності висновки Фасмера про Ганцова. Цей учений у листі до проф. Ю. Шереха від 10 січня 1953 року пише: "Про його біографію я ніколи не розмовляв з ним... Подекуди він справляв враження дещо незграбної людини (унбегольфен) і, можливо, був простого походження. Але він був дуже розумний і тактовний, і в поводженні з людьми не помічалось у нього жодних зовнішніх хиб" (с. 16). На мою думку, "незграбність" Ганцова аж ніяк не свідчить, що він походить із "простої" родини.

Як відомо, Ганцов був у числі підсудних на процесі СВУ. Ю. Шерех пише, що матеріяли СВУ не згадують про "соціяльне походження" Ганцова. А що на процесі підкреслювано "непролетарське" походження підсудних, то брак згадки про це щодо Ганцова дає підставу Ю. Шерехові "вважати за вказівку, що його (Ганцова, П. К.) батько не був ані священиком, ані дідичем, ані хоч трохи вищим урядовцем" (с. 16). Я вважаю цей критерій визначення соціяльного походження Ганцова недостатнім. Більш правдоподібним у цьому відношенні є факт закінчення Ганцовим Петербурзького університету (1916 р.). Як відомо, університет у колишній Росії, та ще й столичний, могли кінчати люди, що походили з дещо "вищої" соціяльної верстви, аніж із "простої" селянської чи робітничої родини. А перед університетом треба було ще кінчити гімназію або щонайменше скласти іспит на атестат зрілости. А такі випадки з людьми нижчих соціяльних прошарків дуже рідко траплялись. В усякім разі "незграбність" Ганцова аж ніяк не свідчить про його соціяльне походження.

Особисто я більше знаю Олену Курило, що про неї автор має дуже скупі відомості. На підставі офіційних джерел[3]) Ю. Шерех пише, що Олена Борисівна Курило народилася 6 жовтня 1890 року в місті Слонім, тоді Гродненської губернії (тепер Білорусь), в жидівській родині. А далі каже: "Мені невідоме її дівоче ім'я".

Дівоче ім'я Олени Курило було — Шапіро. Вона вчилась у Варшаві на Вищих Жіночих Курсах іще перед першою світовою війною і тоді ж таки познайомилась із студентом Варшавського університету Дмитром Курилом, з яким і одружилась, прибравши його прізвище. Про Дмитра Курила автор подає відомості, взяті з листа д-ра Т. Олесіюка, де говориться, що Дмитро Курило пізніше був старшиною армії УНР і працівником пресового бюра при українській дипломатичній місії в Варшаві[4]).

Пригадую, в наших розмовах під час зустрічей у Києві на науковому ґрунті в роках 1926-1928 О. Курило не раз згадувала про свого чоловіка, який тоді був на еміґра-

---

[1]) Замість рецензії деякі доповнення до праці: **Юрій Шерех. ВСЕВОЛОД ГАНЦОВ — ОЛЕНА КУРИЛО.** Українська Вільна Академія Наук. Серія: Українські Вчені, ч. 5. За редакцією Л. Білецького. Вінніпеґ, 1954. Стр. 1-80.

[2]) Диви ще: Panteleimon K. Kovaliv, The Problem of Change of O, E in closed Syllables in Ukrainian Dialects. Orbis, Tome V, Nr. 1, 1956.

[3]) Академия Наук СССР. Наука и научные работники СССР. VI. Ленінград, 1928, стр. 208.

[4]) Між іншим д-р Т. Олесіюк висловив думку, що в Варшаві тоді провадили дуже активну працю українські студентські громади, які широко залучали до неї й осіб неукраїнського походження, що потім стали добрими українськими патріотами.

ції в Польщі, підкреслюючи в той же час свою непридатність до родинного життя: в умовах родинного життя, мовляв, вона не змогла б провадити наукової праці. Згадувала вона й про інших членів родини, які теж перебували в Польщі, здається, про сестер (не пам'ятаю добре); вона посилала їм допомогу з своїх гонорарів, які діставала за граматику.

Серед учителів О. Курило в Варшаві Ю. Шерех зокрема згадує Є. Тимченка, який викладав на Вищих Жіночих Курсах, а від 1915 року став приват-доцентом Варшавського університету, пізніше — професором Кам'янець-Подільського і Київського університетів. То правда, що проф. Є. Тимченко відограв основну ролю в виникненні в О. Курило інтересу до української науки й культури. З ним вона пізніше, у зв'язку з евакуацією під час першої світової війни, переїхала з Варшави до Ростова, а звідти — до Києва десь на початку революції. У Києві О. Курило цілком присвятила себе українській науці, працюючи переважно під керівництвом проф. Є. Тимченка.

Вихід у світ її "Початкової граматики української мови" (Київ, 1918) треба завдячувати тільки проф Є. Тимченкові: він апробував перше видання цієї граматики[5]). В дальшій науковій праці, особливо в галузі української діялектології О. Курило часто зверталася за порадами до проф. Є. Тимченка, який дуже охоче це робив. Взагалі він ставився до неї з певним респектом. Під час моєї праці в його семінарі у Київському університеті я не раз чув із його уст ім'я О. Курило (він говорив лише: "Пані Курило"), коли він згадував про неї та її дослідницьку працю.

Проф. Ю. Шерех у названій праці пише далі: "Багата й плідна наукова праця Курило в роках 1921-1931 була зв'язана з Академією Наук. Я не маю поза наведеними даних про її формальну наукову кар'єру, але спрямованість і широта її наукових інтересів задокументована її працями того часу" (с. 40). До цього треба додати, що раніше, в 20-х роках, О. Курило працювала в Інституті Наукової Мови при Академії Наук у Києві. Офіційно вона вважалася старшим науковим співробітником та консультантом наукової мови при складанні різних термінологічних словників. Про це мені безпосередньо відомо з її праці. Але, крім того, в літній час О. Курило їздила по Україні, збираючи діялектологічний матеріял. Найбільше уваги вона присвячувала говорам Поділля. Не раз, як подолянин, я сам був об'єктом її діялектологічних записів.

Крім суто діялектологічних записів, О. Курило збирала спеціяльно матеріял для "Діялектологічного словника Поділля", дуже потрібного в українськім мовознавстві. Над цим словником вона багато тоді працювала, зібрала численний матеріял, але обставини склалися так, що вона не закінчила цієї праці, і словник не побачив світу.

Пізніше, десь у 30-х роках, коли Інститут Наукової Мови після процесу СВУ був перетворений на Інститут Мовознавства імени О. Потебні, О. Курило стала виконувати, крім наукових, ще й адміністративні обов'язки. Вона була віце-директором Інституту (директором був член партії Ткаченко — не пам'ятаю імени).

Після 30-х років О. Курило справді (як пише і Ю. Шерех) виїхала з Києва до Москви, де вона викладала в Педагогічному Інституті, здається, польську мову. Можливо, вона виїхала туди разом (чи пізніше) з Климентом Квіткою (чоловіком Лесі Українки), який потім був професором Московської Консерваторії.

В особистому житті О. Курило в Києві, ще перед 30-ми роками, помітне було якесь розчарування. Про це я чув з її власних уст, коли вона говорила мені одного разу, що воліла б краще забратися в глухе село й працювати там учителькою. З дальших розмов було видно, що це розчарування було викликане тими інтригами, які були тоді в Академії Наук.

Ю. Шерех цілком слушно вказує, що записи говірок Курило відзначаються великою фонетичною точністю. Це так. О. Курило, знаючи добре іноземні мови, зокрема французьку й німецьку, багато працювала над питаннями загальної фонетики. Пізніше ці свої теоретичні знання вона поєднала з практикою в галузі української діялектології. Питання української діялектології вона широко виносила за межі України, друкуючи свої деякі праці в закордонних славістичних журналах. У цьому її велика заслуга для української науки.

Проф. П. Ковалів

[5]) Початкова граматика Олени Курило користувалась на Україні великою популярністю, про що свідчить хоч би факт, що до 1926 року вийшло 11 видань цієї граматики.

"АНТОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ"

Як подає "Літ. Газета", Держлітвидав України готує до 40-річчя жовтневої революції 4-томну "Антологію української поезії", починаючи її від Сковороди. Дожовтневій поезії присвячено перших два томи зо вступною статтею М. Рильського. Третій том, що його відчинить стаття Л. Новиченка про українську підсовєтську поезію, міститиме авторів, яких твори появилися між 1917-1935 рр., м. ін. теж "реабілітованих" В. Єллана (Блакитного) і В. Бобинського. Четвертий том почнеться А. Малишком і міститиме виїмки з творчости тих поетів, що виступили в останньому 20-річчі. Очевидно в антології не буде відано місця для таких світочів української поетичної творчости як Олесь, Маланюк і багато інших поетів з еміграції і з числа репресованих. Тимто вартість цієї антології буде далеко неповна.

В. Н.

ЕЛІЗАБЕТ КОТМАЄР ПРО КНИГУ "МУЗА В НЕВОЛІ"

Нижче містимо рецензію (в перекладі Олександри Бойко), відомої німецької поетки Е. Котмаєр на англомовну книгу д-ра Яра Славутича "Муза в неволі". Більшість матеріялів цієї книги були друковані в "Овиді" 1950-1951 рр. Рецензія була надрукована в кількамовному журналі "Україне унд ді Вельт" (ч. 16), що появляється в Ганновері.

Ред.

Цей малий том англійською мовою складає перед очима світу потрійне свідоцтво: різнобарвні квіти й плоди з коротких, повних надхнення, років відродження українського духу й українського мистецтва, потрясаючі дати брутально-нищівної боротьби советських можновладців проти самостійного живого духа, вірність молодшої ґенерації на чужині українській поезії, рідній землі та її мученикам, смолоскип яких не повинен згаснути.

Передмова, нав'язуючи до долі Шевченка, подає перегляд хвиль переслідування українських письменників російським комунізмом. За нею слідує майже п'ятисторінковий список українських інтелектуалів, що були забиті, вивезені в концтабори, щезли без сліду або скінчили свою розпуку самогубством. Одинадцять із них представлено читачеві в коротких нарисах їхнього життя й творчости з показами зразків їхньої поезії, переважно з портретами поетів. Короткий кінцевий розділ подає перегляд розвитку української літератури. Бібліографія, що займає понад чотири сторінки, обмежується поданням публікацій у західньо-европейських мовах, що відносяться до теми (бо ж інакше була б згадка про поляка Йосипа Лободовського). Одначе бракує згадки про антологію

ЗІ СТАРИХ ЖУРНАЛІВ

КОЛИСЬ І ТЕПЕР

Коли перед 25 роками французький етнограф Леже (Louis Leger) перебував у Київі, то він здивовано питав:

"Де власне можна бачити українців?

На вулицях я ніде не чую їхньої мови" — (з статті Софії Русової: Старе й нове в сучасній українській літературі, "Ruthenische Rundschau", Wien, Erstes Juniheft, ч. 11, 1905, с. 279).

Тепер з того часу (1874 р.) минуло вже понад 80 років — а як ці рядки Русової нагадують київські враження Мирослави Сурмач 1956 року!

АНТІН СИНЯВСЬКИЙ (1864-1948)

До історії видань листівок Ждахи

Всім відомі листівки-ілюстрації до українських народніх пісень, що знайшли в свій час велике поширення, зроблені членом Одеської Української Громади, малярем Ждахою, але ж дуже мало кому відомо, що цю працю виконано за допомогою київського професора, історика України, Володимира Антоновича, і що вона була наслідком постійних зв'язків його з Одесою (де він деякий час учився й закінчив середню школу).

Маляр Амвросій Ждаха працював на невеличкій посаді в херсонському земельному банкові і мав недостатній заробіток. Маючи дітей від першої дружини, що померла й одружений удруге, А. Ждаха не мав звичайно засобів до видання, а навіть і для спокійної праці над виготовленням своїх листівок. Жив Ждаха на Старо-Портофранківській вулиці, далеко від осередку міста, поблизу знаного тоді українського діяча Смоленського, ледве заробляючи, беручи навіть "хатню працю на дом..." приватно-технічного характеру. Коли б не допомога Антоновича, звичайно листівок не було б ні викінчено, ні видано. Маляр Ждаха, як всі люди поетичної вдачі, визначався повільністю, не роблячи в цьому відношенню винятку, хоч і одержував своєчасно грошеву допомогу. В листі з 4 вересня 1901 р. Антонович з властивою йому обережністю й увічливістю нагадує про потребу викінчити давно почату працю.

Разом із цим Антонович просив Комара (голову Громади) повідомити, чи відбудеться видання ілюстрацій Ждахи до народніх пісень. У листі нагадується, що треба приспішити з закінченням праці, за яку Ждасі виплатять решту грошей — 200 карбованців.

В тому ж листі також обережно й відповідно до умовин того часу пропонується організувати, притягнувши до праці відомого видавця Фесенка, ще одно видання популярних українських ґравюр, даючи нову працю тому ж маляреві Ждасі. Антонович доручає Комареві організувати ще це нове видавництво:

"Коли правда", що Ждаха згодиться взяти на себе цю нову працю, так треба розуміти цей уступ листа з 4 вересня 1901 р., то тоді— "деякі зацікавлені цим виданням ввійдуть у спілку "з підприємцями до компанії", щоб видати такі популярні українські ґравюри "з правом одержання припадаючої частини прибутку від розпродажу видання".

Звичайно, справа йшла ні про які "прибутки" "зацікавлених осіб" і самого Антоновича, що не мав жадних прибутків і від своїх власних видань. Він їх так охоче роздавав навіть студентам, що його видань опісля ніде не можна було купити, бо були вичерпані!

Це була та "езопівська мова" до якої особливо охоче вдавався Антонович через умови царсько-поліційної сучасности та щоб замаскувати справу, як вона в дійсності була: Антонович, розпоряджаючи деякими коштами, виступає в мало відомій ролі організатора видавничої справи українських мистецьких видань. **(Антін Синявський.** Листування В. Антоновича з М. Комаром (1889-1901). **Україна,** наук. двомісячник, Київ, 1928, кн. 5, ст. 84-85).

Подав **М. Мухин**

СЕРЕД КНИЖОК

Ганса Коха "Українська лірика, 1840-1940", що появилася в 1955 р. (див. "Україна і світ", ч. 15, ст. 52 і наст.), а в змісті — Михайла Семенка, про якого пишеться на стор. 42-44.

Англійські переклади Славутича вповні передають враження різноманітности характеру поетів і їхнього стилю — от хоч би цікава "Іронічна увертюра" Олекси Влизька або класичний сонет Миколи Зерова (в рецензії процитовано переклад сонета "Київ" — Перекладач).

Повністю приєднуємося до доброзичливої передмови американського професора Кларенса А. Меннінга, заслуженого в поширюванні знання про Україну, і бажаємо, щоб ця книга, як пише Меннінґ, не тільки познайомила американський загал із коротким — насильно придушеним — розцвітом української поезії і з систематичними спробами її винищування, але щоб також знайшла доріжку до британських читачів. До цього, гадаємо, причиниться також невибагливо стилізована обкладинка, що показує немов би нарікаючі літери за чорними ґратами на срібному тлі.

З німецької мови переклала

Олександра Бойко

ВЛАСНІ ВИДАННЯ В-ВА М. ДЕНИСЮКА

ВЕРФЕЛЬ ФР. — Пісня про Бернадету (роман) — переклад з німецької мови Гр. Голіяна — — — — — —	4,—
ВИННИЦЬКА І. — Музика (повість) — — — — — —	1,50
ГАЛАН А. — Пахощі (новелі) — — — — — — —	1,—
ГУЙРАЛЬДЕС Р. — Дон-Сеґундо Сомбра — переклад з еспанської мови Ол. Сацюка — — — — — —	2,—
ДРАГОМАНОВА О. — По той бік світу (повість) — —	1,—
КРИМСЬКИЙ В. — Етап (новелі) — — — — — —	0,80
ОНАЦЬКИЙ Є. — У вічному місті — записки українського журналіста — Рік 1930 — — — — — —	4,—
ПАВЕЛКО І. — Україна-Русь і московізм (наукова студія)	0,80
ПАКЛЕН Р. — Загадка сфінкса (пекучі проблеми світової політики в нарисах) — — — — — — —	1,—
ПАРФАНОВИЧ С. — У лісничівці (оповід. з життя звірят)	1,50
САМЧУК У. — Марія — хроніка одного життя — III наклад	2,—
САМЧУК У. — П'ять по дванадцятій — записки на бігу	1,80
САЦЮК О. — Злат-жолудь (новелі) — — — — —	1,—
САЦЮК О. — Скрипка на камені (п'єса в 3 діях) — —	0,50
СКИТ У. — Сила і слабість комунізму (політична розвідка)	0,20
СМОЛІЙ І. — Манекени (новелі) — — — — — —	1,50
СТАХОВСЬКИЙ Л. — З Венесуельського щоденника —	0,70
ТИС Ю. — Не плач, Рахиле... (різдвяна містерія-драма в 3 діях) — — — — — — — — — —	0,40
ТИС Ю. — Симфонія землі (новелі) — — — — —	1,—
ФОРОСТІВСЬКИЙ Л. — Київ під ворожими окупаціями —	0,70
ЦУКАНОВА М. — Бузковий цвіт (новелі) — — — —	1,—
ЯРОСЛАВСЬКА Д. — В обіймах Мельпомени (роман) —	2,—

СПОРТ

Редагує І. Красник

"ВІДЗНАКА ФІЗИЧНОЇ ВПРАВНОСТИ" — це життєва потреба кожного молодого українця.

ВФВ — це гра і рух. Могутнє тіло, твердне дух.

ЗА ВІДЗНАКУ ФІЗИЧНОЇ ВПРАВНОСТИ

Перша точка загальних постанов УСЦАК-у до ВФВ звучить: "Щоб піднести загальний рівень фізичної культури в масах та дати нагоду якнайбільшій кількості осіб, випробувати та піднести свою фізичну вправність — Українська Спортова Централя Америки й Канади, відновляє змагання за Відзнаку Фізичної Вправности."

ВФВ має доволі довгу й давню історію. Початок її виводиться ще з рідних земель, із часів Українського Спортового Союзу, де не могла вона якслід розвинутися через різні перешкоди.

За часів РФК у Німеччині, вже можемо похвалитися деяким доробком. Число 1003 добутих ВФВ, як на наші таборові відносини, можна б уважати вповні задовільним, тимбільше, що в тому числі було 291 відзнак, добутих жінками.

У переїзді до нових країн переселення, у яких життєвий стандарт доволі високий, могло б здаватися, що фізична вправність молоді стоїть теж на вищому рівні. Проте так воно не є. Провірки виказали, що европейська молодь далеко перевищає американську молодь щодо фізичної вправности. Про вагу справи може посвідчити факт, що президент Айзенгавер призначив віцепрезидента Никсона головою комісії, яка має прослідити причини слабого фізичного розвитку американської молоді.

З уваги на вище наведене, Основуючі Загальні Збори Централі доручили Управі УСЦАК-у відновити змагання за ВФВ.

УСЦАК виготовив правильник і пропонує масову участь у змаганнях за "ВФВ". Це велике й корисне діло, через всебічність вправ, що входять в обсяг відзнаки, на їх добір, що є просто ідеальним для розвитку і скріплення здоров'я, фізичної вправности і витривалости. Отже ніхто не повинен прогайнувати нагоди здобути відзнаку ВФВ.

Перший рік підготовної праці для ВФВ вже може похвалитися деякими успіхами серед пластової молоді, яка добула 40 відзнак (уповн. п. І. Дубас) і 5 відзнак (уповн. мґр. Я. Райк).

Сподіємося, що в цьому році справа піде краще і провідники молоді використають різні табори Пласту, СУМА, ОДУМ і інш. для переведення проб на ВФВ. Вимагані осяги для добуття відзнаки — дуже помірковані, бо вона призначена для загалу.

Однак і заавансовані спортсмени, об'єднані в УСЦАК-у, для яких у більшості легко буде її добути, повинні стати до змагань. У наших товариствах є багато осіб, які добули відзнаки ще в Німеччині і можуть іншим послужити досвідом, чи самі стануть до змагань за срібну ВФВ.

ФІНАЛИ СТОЛОВОЇ СИТКІВКИ УСЦАК-у

Першуни УСЦАК-у: "Сума - Крила" Чікаго, С. К. "Тризуб" Торонто; Микитин, "Сума-Крила" Чікаго, Вовк "Леви" Чікаго, Бородчак "Тризуб" Торонто, Білинська-Вовк "Леви" Чікаго, Хухра-Шпон "УСК" Нью-Йорк.

Дня 11 травня ц. р. в залі Тейбел Тенніс Клюбу в Торонті, відбулися фінальні зустрічі наших найкращих пінґ-понґістів ЗДА й Канади. До змагань стануло 20 змагунів(ок), репрезентантів своїх делеґатур із таких т-в, як: "УСК" Нью-Йорк, "Беркут" Перт Амбой, "Леви" і "Сума-Крила" Чікаго, "Тризуб" і "Україна" Торонто. Не з'явились на старті змагуни Вінніпеґу, мимо зголошення.

По привітанні змагунів(нок) господарем турніру, головою С. Т. "Україна" п. В. Бойчуком, офіційно відкрив турнір від управи УСЦАК-у мґр. І. Красник. У коротких словах ствердив, що стан нашого спорту не задовільний, бо і щодо кількости і щодо якости стоїмо гірше, як 10 років тому. Треба просити у змагунів(нок) співпраці, щоби змінити цей стан.

Провід змагань творили п. п. Я. Хоростіль, інж. П. Грицай, Д. Багрій, а Турнірову Комісію очолили пп. Сенишин, інж. Лучків і Я. Красник.

Треба відмітити і висловити повне признання змагунам(кам) із Нью-Йорку й Чікаґа, які відбули подорож автами понад 500 миль і майже просто з авт станули до змагань.

Турнір виказав доволі високу клясу у чоловічих конкуренціях. Про перше і друге місце в подвійних грах, рішали сети, а про третє й четверте місце відношення точок.

До нашої пінґ-понґової еліти можна б зачислити: Вовк "Леви", Трофимович, Бородчак "Тризуб", Хухра Шпон, Гунчак "УСК". Слабу обсаду конкуренцій жіночих і юніорів тре-

УСК "Тризуб", Торонто, відбиванковий мистець УСЦАК.

ба приписати малому заінтересуванню клюбів, тим може найлегшим до зорганізування родом спорту. Жінки "Сума-Крила" зробили за рік праці доволі гарний поступ. Юніор Бородчак був клясою для себе.

По 7 годинах гор, остаточні висліди такі:

Дружини жіночі: 1) "Сума-Крила" Чікаго, 2. С. Т. "Україна" Торонто. **Чоловічі дружини:** 1. УСК "Тризуб" Торонто, 2. "УСК" Нью-Йорк, 3. УАСТ "Леви" Чікаго. **Індив. гри жінок:** І. А. Микитин "Сума-Крила", 2. А. Дрогобицька СТ "Україна", 3. І. Шумська СТ "Україна", 4. Л. Федасюк СТ "Беркут". **Індив. гри чоловіків:** 1. Е. Вовк "Леви", 2. З. Шпон "УСК, 3. Ю. Хухра "УСК", 4. О. Манащенко "Тризуб". **Індив. гри юніорів:** 1. Н. Бородчак "Тризуб", 2. З. Форович "Леви". **Подвійні гри чол.** 1. Ю. Хухра — З. Шпон "УСК", 2. Б. Кутко — Р. Віршук "Леви", 3. М. Трофимович — І. Гошуляк "Тризуб", 4. І. Гунчак — З. Зварич "УСК". **Мішані гри:** 1. М. Білинська — Е. Вовк "Леви", 2. Л. Федасюк "Беркут" — З. Шпон "УСК".

По скінченні змагань, господар СТ "Україна" влаштувало прийняття для змагунів і проводу змагань в осібній залі ресторану Одеса.

Там мгр. Красник вручив побідним дружинам мандрівні нагороди. Нагороду пекарні Демпстер-Торонто добули "Сума-Крила" Чікаго, а нагороду п. В. Шлапака-Чікаго "Тризуб" Торонто. Всі змагуни(нки), які зайняли від 1-3 місця, одержали грамоти, а кромі цього перші і другі місця одержали також пропам'ятні жетони.

Під час прийняття забирали голос п. п. голови делегатури УСЦАК-у на Канаду Я. Хоростіль, орг. реф. СУАСТ Схід інж. Грицай та голова СТ "України" Торонто п. В. Бойчук.

ШАХИ

Редагує М. Турянський

Завдання ч. 5

Д-р Баєрсдорфер, "Неділя", 1929.

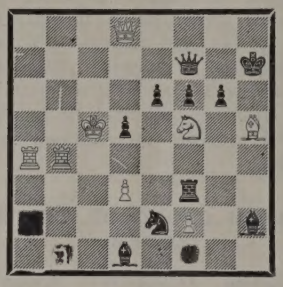

Білі зачинають і дають мата в 9-му ході. (Для улекшення розв'язки тієї задачі подаємо, що Білі жертвують усі свої фіґури аж до останнього пішака, яким дають мата!).

Завдання ч. 6.

А. Вайт, Пітсбурґ Таймс, 1912.

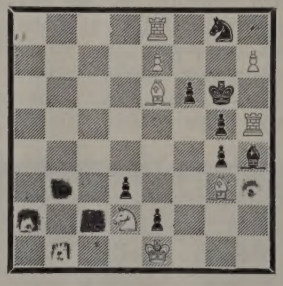

Самомат у двох ходах.

Це завдання полягає на тому, що Білі зачинають і примушують Чорних дати Білим мата в другому ході. (А для улекшення розв'язки завдання подаємо, що головну ролю в ній відограє пішак Білих г7).

За правильну розв'язку вище поданих завдань Редакція "Овиду" призначила окрему нагороду, а це дві книжки Видавництва М. Денисюка вартости 6 долярів. Розв'язки цих завдань просимо надсилати до 31 серпня ц. р.

Пригадуємо, що реченець надсилання розв'язок конкурсових завдань поміщених у 1-4 чч. "Овиду" за січень-квітень 1957 минає 31 липня ц. р.

Розв'язка студії О. Дураса з "Овиду" ч. 5:

1. Б-б4!, Кр-ф7 2. а4, І/Кр-е6 3. а5, Кр-д5 4. а6, Кр-ц6 5. Б-а5! і Білі виграють. ІІ/2... Кр-е8 3. а5, Кр-д8 4. Е-д6! Кр-ц8 5. а6 і Білі виграють.

НОВИНИ ЗІ СВІТУ ШАХІВ:

Бар дель Плята — Аргентина. Тут відбувся великий міжнародній турнір з участю 18 шахістів різних країн, м. і. також із ЗДА й СССР. Переможцем вийшов естонський шахіст Павло Керес — 15 точок, друге місце зайняв Нойдорф (Аргентина) — 14 т., третє й четверте Панно (Арг.) і Котов (СССР) — по 13 т., п'яте Ломбарді, молодий і дуже талановитий американець — 11½ т.

Довідуємося, що УСЦАК організує **шаховий турнір за українське індивідуальне першенство ЗДА і Канади.** Турнір відбудеться в Торонто-Канада, у днях: 31. VIII. до 2. IX. ц. р. (Лейбор Дей). Він буде мати п'ять рунд, розграваних за правилами швайцарської системи. Всі українські шахові осередки ЗДА й Канади повинні вже тепер зорганізувати елімінаційні турнірі для визначення фіналістів, які матимуть право взяти участь у турнірі в Торонті. (Передбачувана кількість учасників у ньому — 14 до 18).

"НАШЕ ЛИСТУВАННЯ"

(Закінчення з 2-ої стор.)

тик Олександер Мох, і крім них письменники Віра Ворскло й Федір Одрач та ред. Богдан Гошовський. У Філядельфії приймали участь у дискусії В. Дорошенко, Л. Бурачинська, Р. Ільницький, М. Іщук, П. Мегик, І. Острук і І. Скочиляс. Поза дискусійним вечором цікаві думки висловили ще Г. Лужницький, Б. Романенчук, З. Дончук, Є. Зиблікевич, М. Пасіка і ін. У **Нью-Йорку** в цій мандрівній дискусії мав я змогу говорити у "Свободі" (А. Драган, І. Кедрин, Б. Кравцік, А. Давиденко, Л. Луців, С. Федів, П. Постолюк), у "Пролозі" (М. Лебідь, В. Прокоп, Ю. Дивнич, Л. Шанковський), в ООЧУС (І. Вовчук, О. Соколишин), в "Арці" (І. Поритко), в "Сурмі" (М. і Яр. Сурмач), в "Говерлі" (М. Чарториський), а крім того говорив я з В. Баркою, Л. Храпливою, І. Керницьким, С. Мартюком і ін. У **Дітройті** в часі розмов висловили багато цікавих думок про видавничі справи: Р. Паклен, В. Несторович, А. Юриняк, С. Парфанович, Е. Козак, М. Дмитренко; розмови були ще в видавництві "Українського Прометея", у книгарнях Білоскурського і Гарашевського, в Українбанку "Самопоміч" і ін.

Перебіг цієї мандрівної дискусії про видавничі справи був надзвичайно багатий у нові для мене матеріяли. Я між іншим спрямовував дискусію в напрямі виявлення вже існуючих літературних творів, готових до друку, щоб пізнати над чим працюють наші письменники і які вигляди на дальшу літературну творчість, що могла б бути базою для видавничої діяльности. Про сам перебіг дискусії і її висновки буде ще окремо в "Овиді".

Микола Денисюк

ALPHA

Furniture Co.

735 QUEEN ST. WEST,

TORONTO, ONT.

Phone: EM. 3-9637

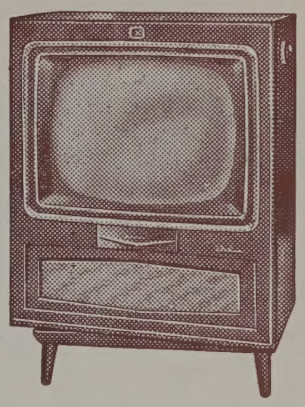

Model 21 C 210
The Harrisone
Deluxe

МАЄ НАЙБІЛЬШИЙ ВИБІР РАДІЄВИХ І ТЕЛЕВІЗІЙНИХ АПАРАТІВ

НАЙКРАЩІ ТЕЛЕВІЗІЇ

RCA VICTOR

у ціні вже від

$ 169.00

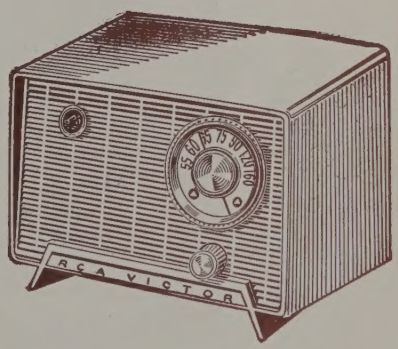

RCA VICTOR 'NIPPER VI'

- Радіоприймачі
- Телевізійні апарати
- Домашні меблі
- Холодільники
- Пральні машини
- Відкурювачі
- Електричні та ґазові кухні

ПОВНА ҐАРАНТІЯ! КОНКУРЕНЦІЙНІ ЦІНИ!

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

видає

ЖУРНАЛ "Овид" — КНИЖКИ українських і чужих авторів — ПЛАСТИНКИ

"ОВИД"

появляється щомісячно вже восьмий рік від 1949 року і втішається популярністю серед читачів у всіх країнах побуту українців на чужині

Видавництво

має ще деяку кількість оправлених комплетів виданих дотепер сімох річників "Овиду" за час 1948 - 1955.

Ціна сімох річників $28.00.

Дотепер друкувало в "Овиді" 119 авторів свої праці з різних ділянок науки, літератури, мистецтва і громадсько-політичного життя. "Овид" появляється в журнальному оформленні, кожне число з трибарвною обкладинкою у виконанні українських мистців.

Річна передплата "Овиду" $6.00. — На бажання висилається показові примірники.

Видавництво видало дотепер 22 книжки каталогової вартости 30,40 долярів.
Хто замовляє комплет 22-ох книжок платить лише 25,— дол.,
і видавництво оплачує кошти пересилки.

Можна замовляти поодинокі книжки або всі разом.

Запрошуємо зголошуватися на постійних відборців видавництва. Наші постійні відборці одержують всі видання на догідніших умовах по зниженій ціні з пересилкою на їх адреси, при чому поштову оплату оплачує видавництво.

Замовлення слати на адреси видавництва:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY

Chicago 22, Ill., USA. G. P. O. Box 1476 6 Churchill Ave. Buenos Aires, Argentina
2228 W. Chicago Ave. New York 1, N.Y., USA. Toronto 3, Ont., Canada c. Santo Tome 4000